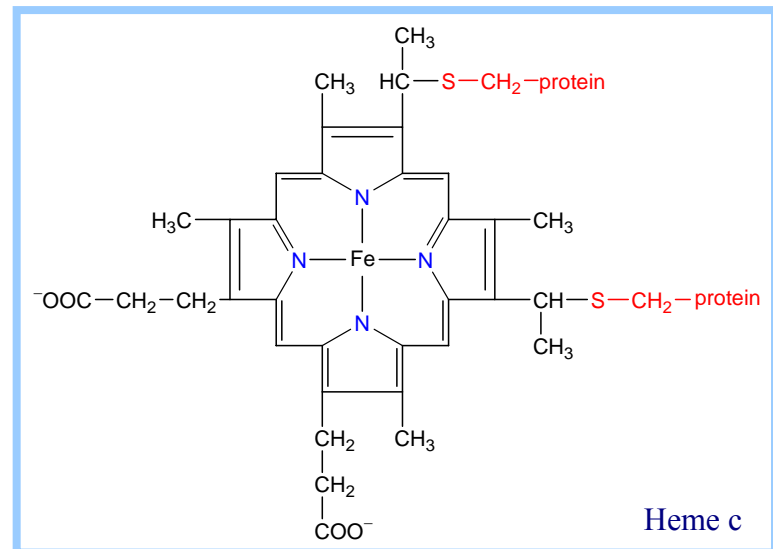

Porfirin anyagcsere

Hem prosztetikus csoportot tartalmazó fehérjék , enzimek

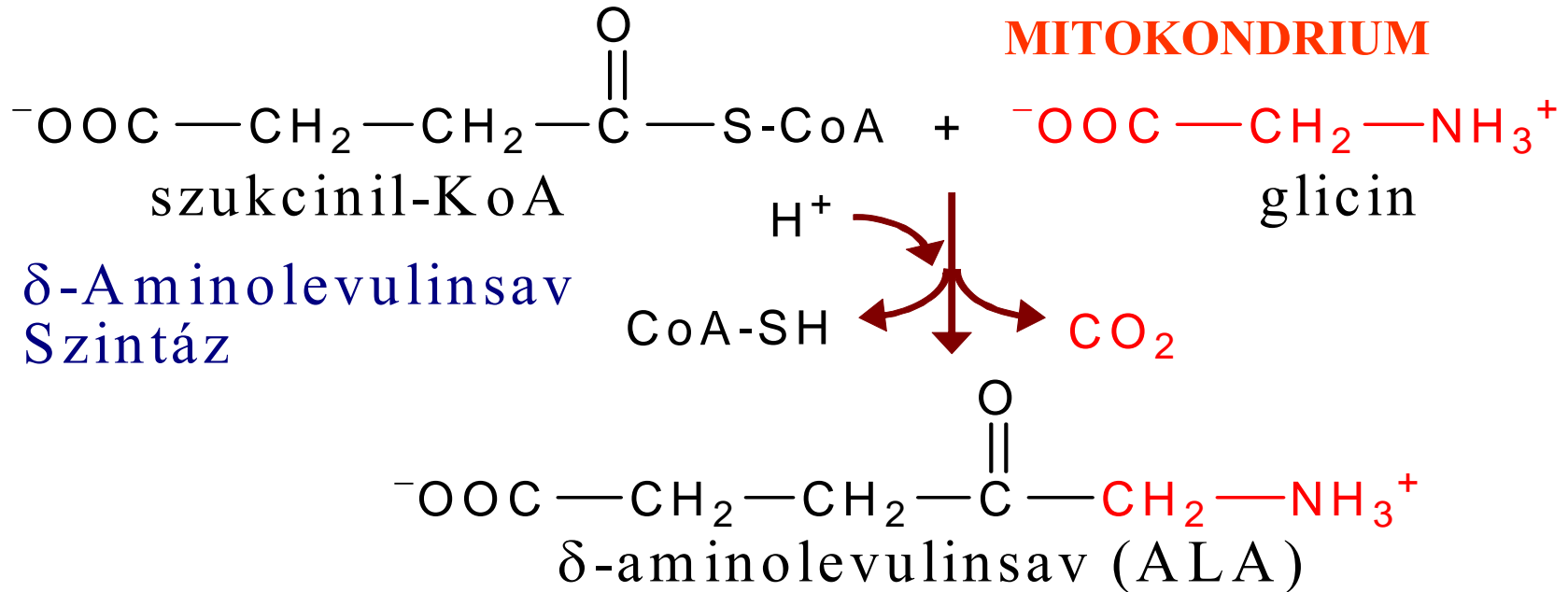
- Légzési lánc :
citokróm b, c, c1, a, a3
  - Citokóm P450
  - Citokom b5 (Zsírsav deszaturáz)
  - Oxidázok, katalázok
  - Guanil cikláz
  - NOS
  - Hemoglobin
  - Mioglobin
- Minden szövet szintetizálja
  - Főleg:
csontvelő (hemoglobin)
máj (citokromok)

Hem prosztetikus csoportot tartalmazó fehérjék , enzimek

- **Triptofán alfa,béta-oxidáz. (CF: Hem)**
- **Triptofán 2,3-dioxigenáz. (CF: Hem)**
- **Triptofán 2'-dioxigenáz. (CF: Hem.)**
- **Spermidin dehidrogenáz. (CF: FAD; Hem)**
- **Hipotaurin dehidrogenáz. (CF: Hem; Molibdén)**
- **Sulfit oxidáz. (CF: Heme; Molibdén)**
- **Sulfit reduktáz (NADPH). (CF: FAD; FMN; Hem)**
- **;**
- **NAD(P)H oxidáz. (CF: Kalcium; FAD; Hem)**
- **Hidroamilin oxidáz. (CF: Hem)**
- **CoB--CoM heterodiszulfid reduktáz. (CF: Heme; Vas-kén)**
- **Citokróm-c peroxidáz. (CF: Hem)**
- **Nukleozid oxidáz (H₂O₂-képződés) (CF: FAD; Hem)**
- **Ciklikus-guanilát-specifikus foszfodiészteráz. (CF: Hem; Magnézium; Mangán)**
- **Linolén diol szintáz. (CF: Hem)**
- **Nitrát reduktáz (NADH). (CF: FAD or FMN; Hem; Molibdén)**
- **Jód peroxidáz. (CF: Hem)**
- **Szelén reduktáz (CF: Heme; Vas-Kén, Molibdén)**

δ- Aminolevulinsav Szintáz

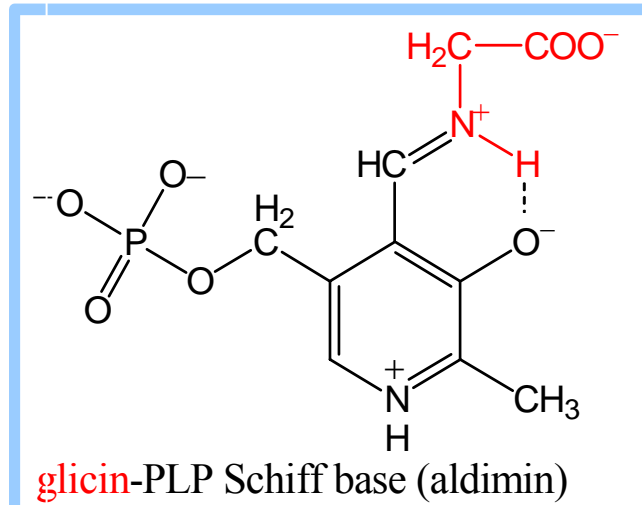
Irreverzibilis, sebesség meghatározó lépés

Szabályozása: Transzkripció szintjén izoformák,

máj: represszió :hem

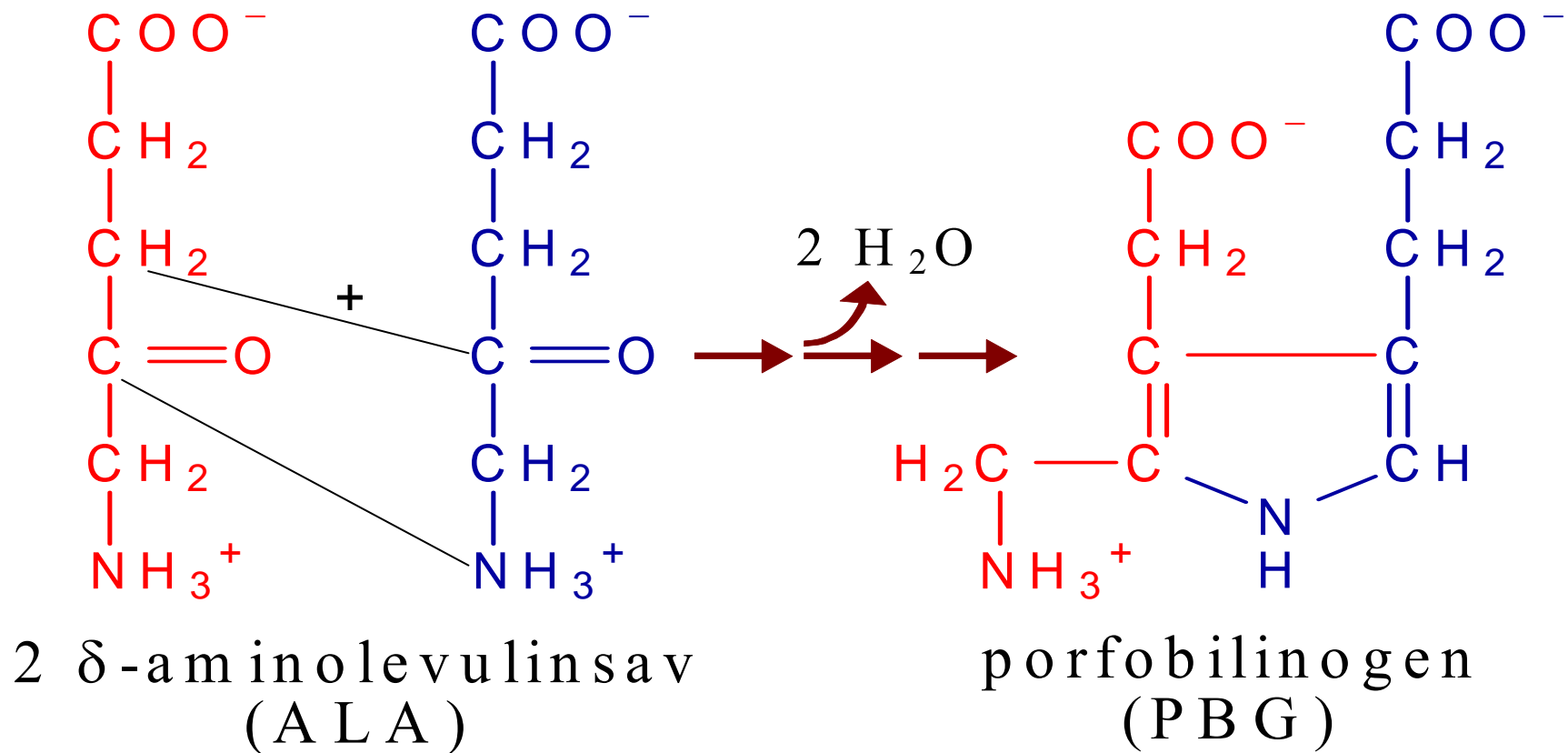
indukció : gyógyszerek

eritroid sejtekben az expresszióját : vas aktiválja

Porfobilinogén szintézis

CITOPLAZMA

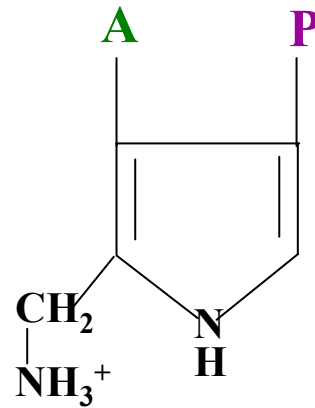

ALA dehidratáz (Zn^{2+} tartalmú): hem allosztérikusan gátolja, Pb^{2+} gátlás, (ólom mérgezés)

Lineáris tetrapirrol képződés

A= acetil
P=propionil

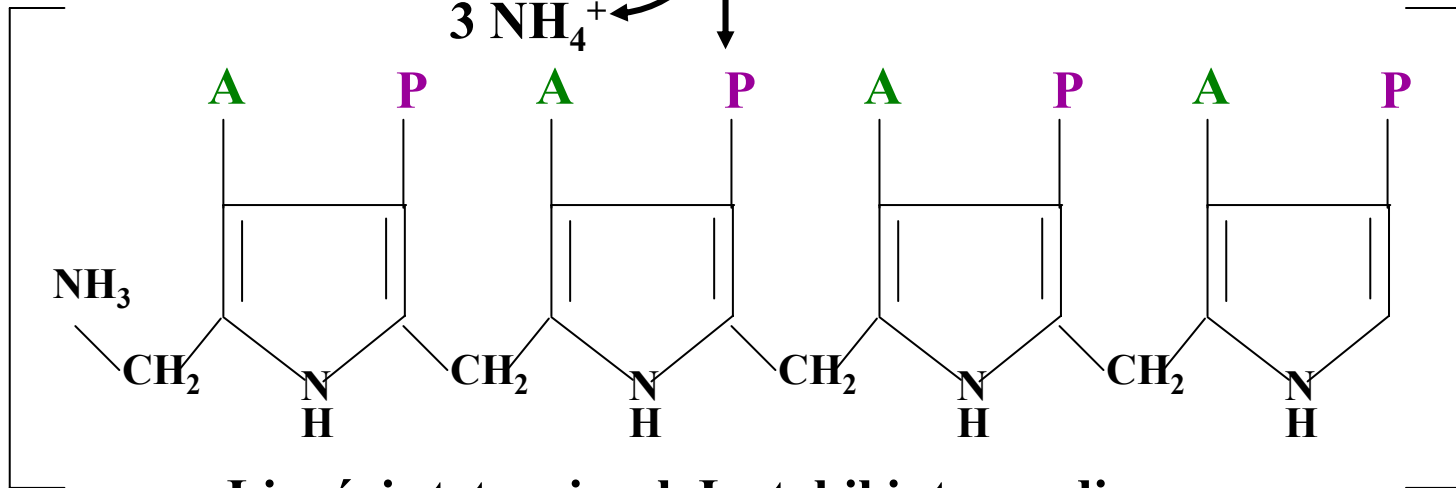
CITOPLAZMA

4 porfobilinogén

Porfobilinogén deamináz

3 NH₄⁺

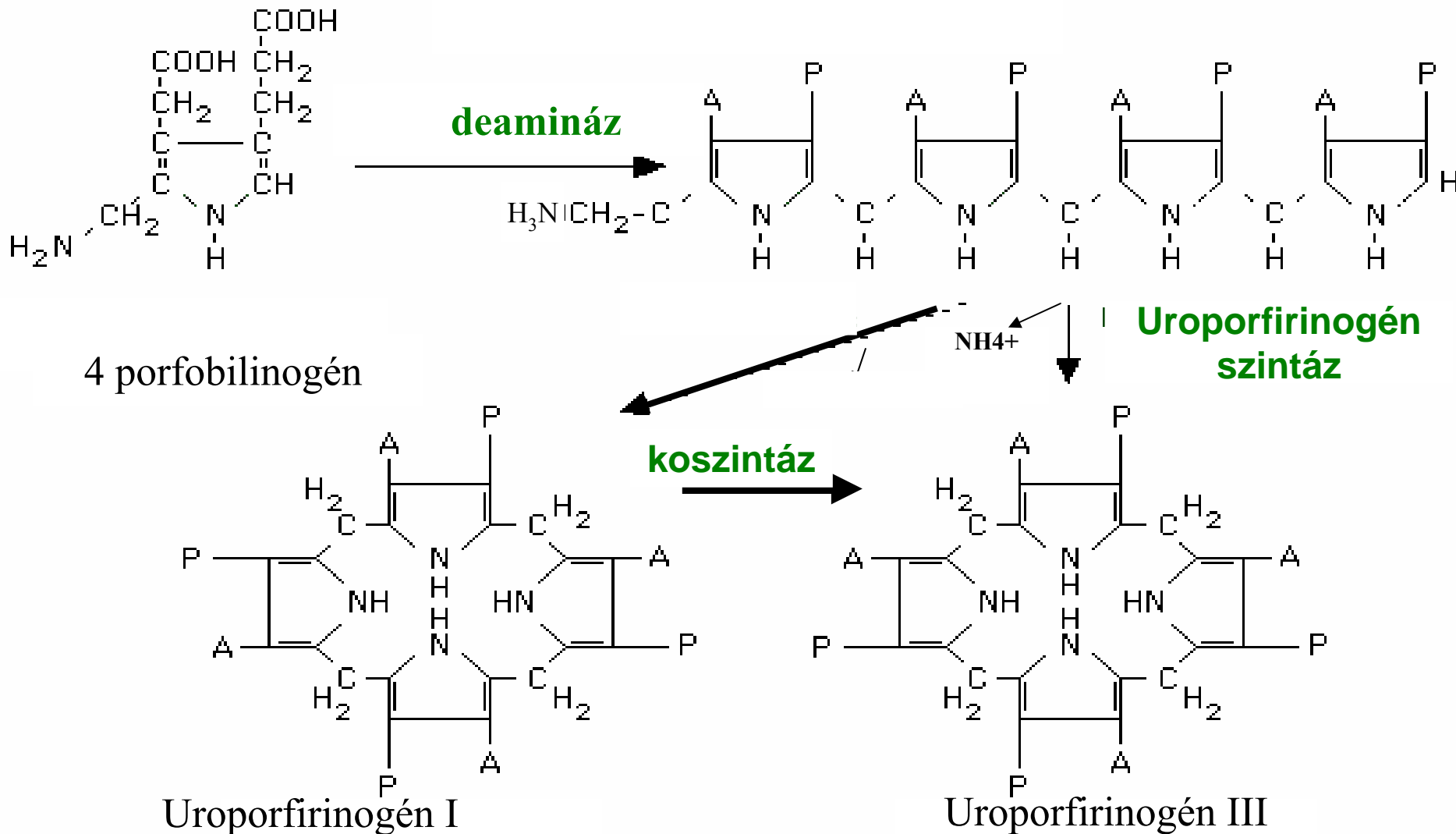

Lineáris tetrapirrol, Instabil intermedier

A= acetát
P=propionát

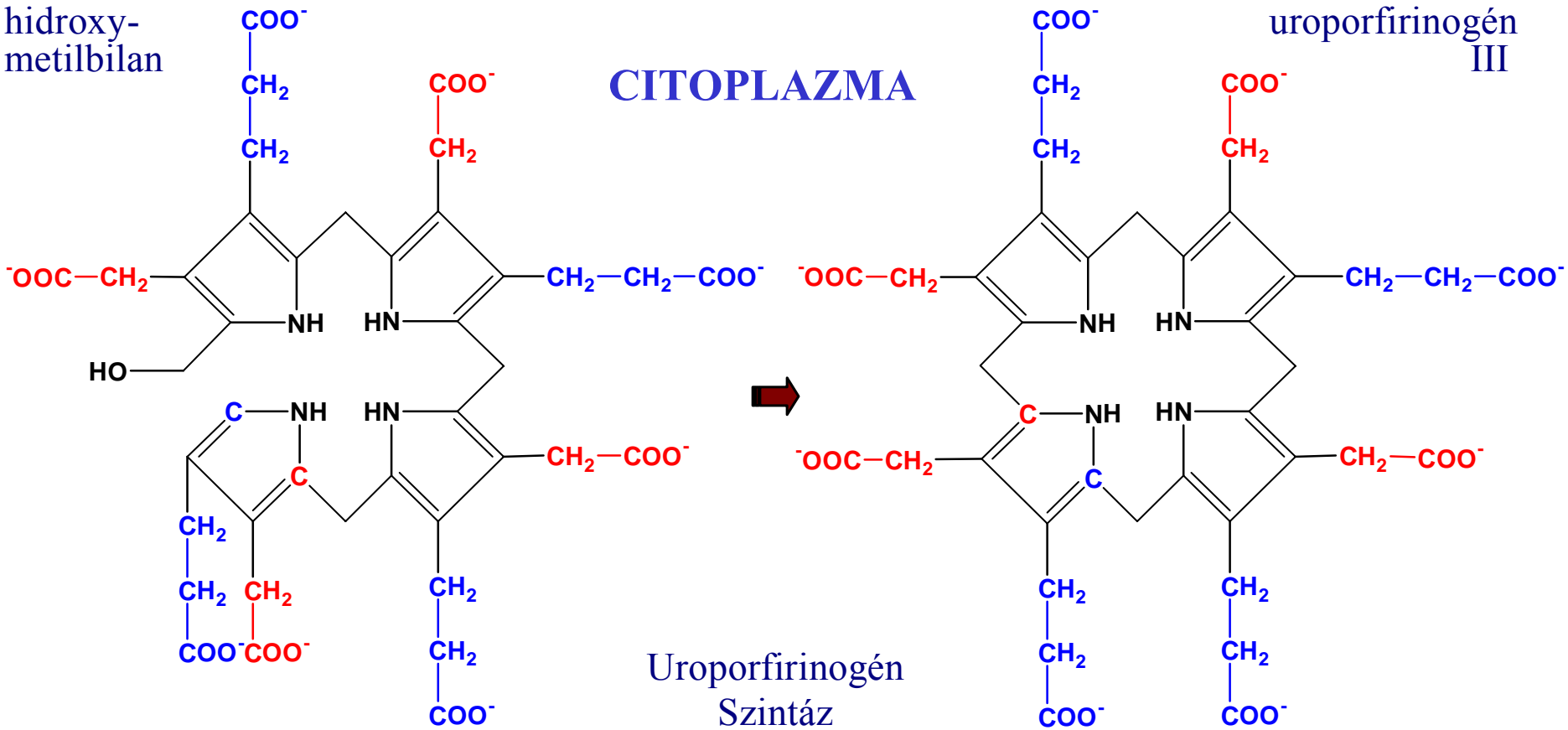
Gyűrűvé záródás uroporfirinogén I és III

citoplazma

Uroporfirinogén Szintáz

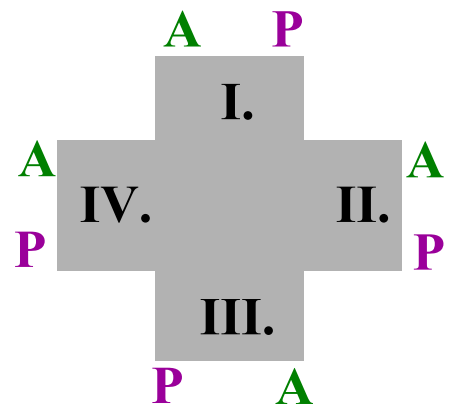
hidroxy-
metilbilan

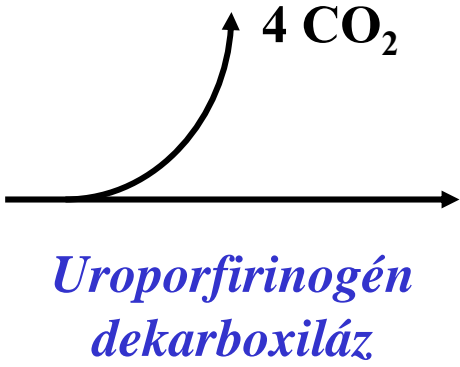
Az **acetil** és **propionil** oldallánc csere : aszimmetrikus tetrapirrol.

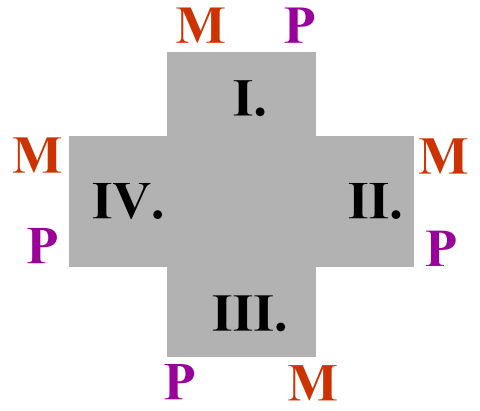
Az uroporfirinogén I és III egyaránt az uroporfirinogén dekarboxilázzal koproporfirinogén III alakul **CITOPLAZMA**

uroporfirinogén III

citoszól

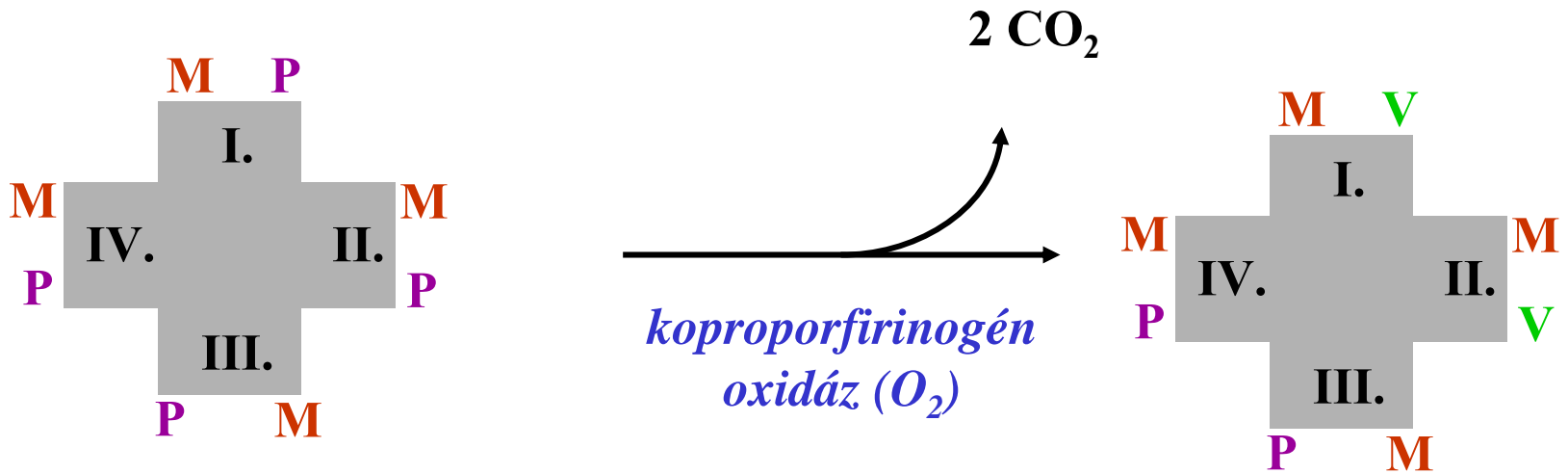

koproporfirinogén III

Acetát csoport: - CH₂ - COOH

Metil csoport: - CH₃

Koproporfirinogénoxidáz reakció a mitokondriumban

koproporfirinogén III

protoporfirinogén IX

propionil group:

- CH₂ - CH₂ - COOH

etil group:

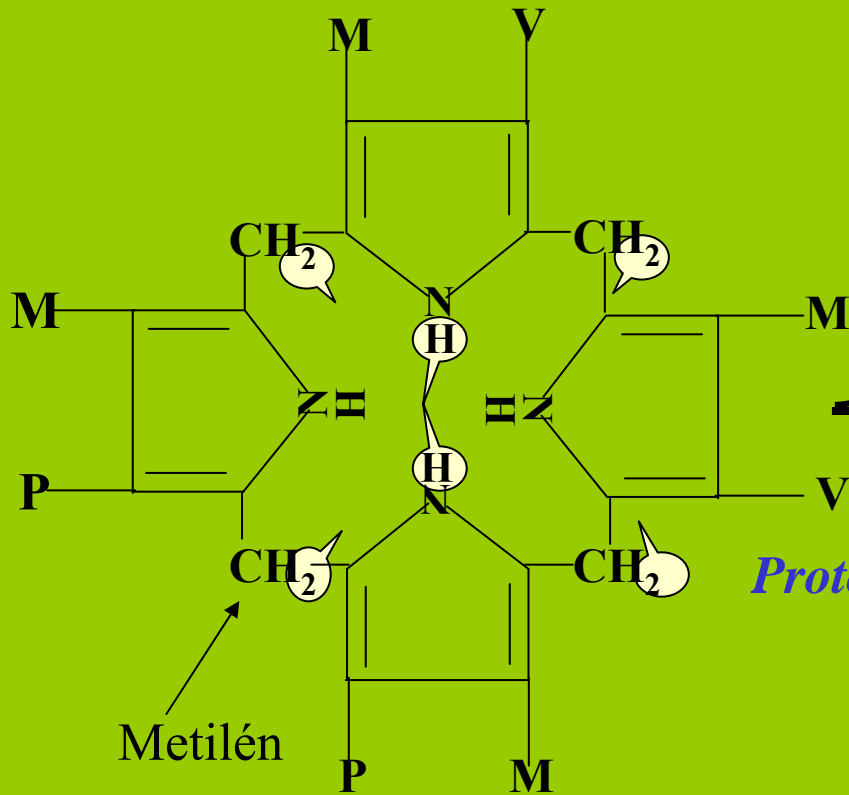
- CH₂ - CH₃

vinil group:

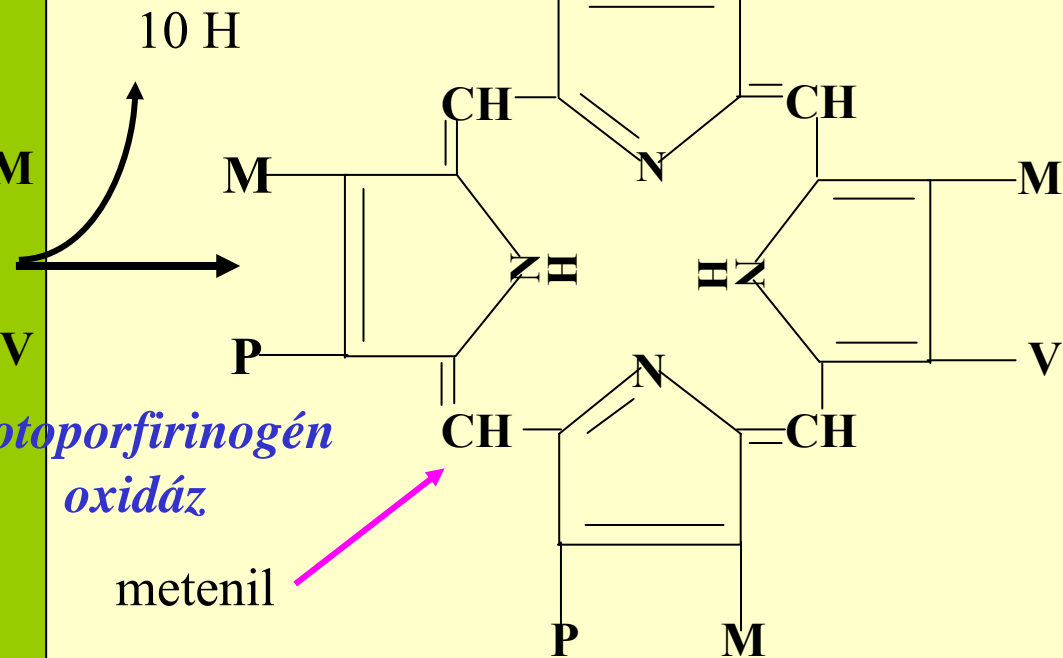
- CH = CH₂

Konjugált kettős kötés rendszer kialakulása

Helye: Mitokondrium

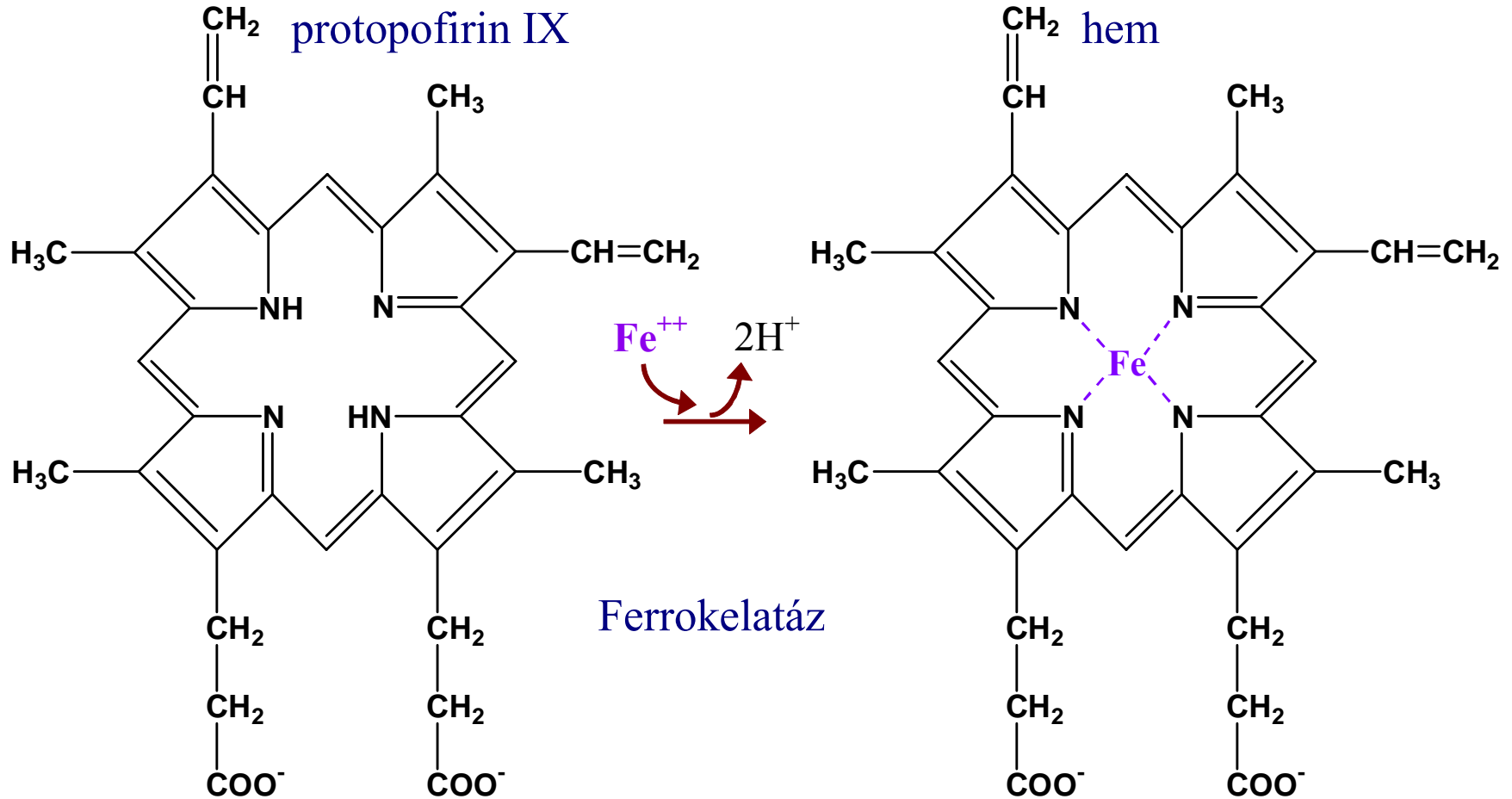
Protoporfirinogén IX

Protoporfirin IX

konjugált kettős kötés rendszer

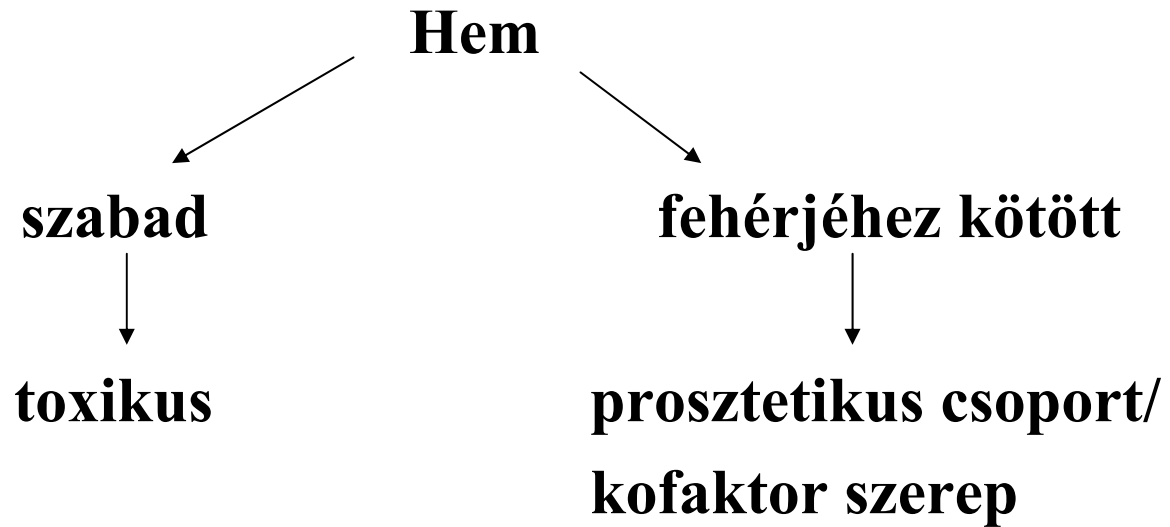
HEM

Fe⁺⁺ épül be a **protoporfirin IX** , **MITOKONDRIUM**

enzim: **Ferrokelatáz**, homodimér 2 Fe-S.

Aktív centrum: **His**,

**Hem szintézis – eritroid sejtekben
- hepatocitákban**

Hem lebomlás – RES sejtekben

Szoros kapcsolat a **vas anyagcserével**

Hem fiziológiás és patológiás funkciói

- Prosztetikus csoport
- Szabad forma : transzkripció szabályozás
- Eritroid sejtek: hősokk transzkripciós faktor ↑
transzláció eIF-2 α kináz: globin szintézis koordinálás
- Nem eritroid sejtek: transzkripciós faktorok regulációja
antioxidáns hem reguláló elem, hősokk hem reguláló elemek,
redox függő szignálutak, tioredoxin gén
- Szabad hem : toxikus, ROS képzés, gyulladás ,
LDL oxidáció, aterosklerosis

Hem bioszintézis zavarai = Porfíriák

Enzimdefektusok következtében

porfirinek, porfirinogének,
előanyagaik fokozott keletkezése

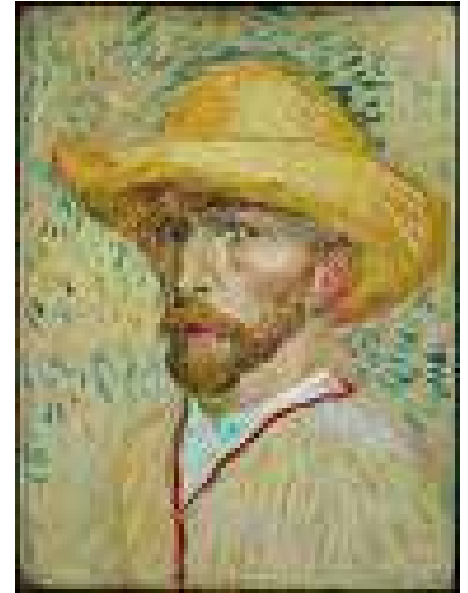
Porfiriák

- A porfíriák öröklődő megbetegedések
- A hembioszintézisben szereplő enzimek csökkent aktivitása
- Neurotoxikus hatású porfirin-előanyagok és fototoxikus hatású porfirinek szaporodnak fel
- A klinikai manifesztáció általában indukáló tényezők hatására alakul ki
- Akut porfíriáknál hasi fájdalmak, hányás, székrekedés, végtaggyengeség, paresthaesiák, később végtagbénulások és mentális zavarok,
- Nem akut formáknál bőr-károsodások a jellemzők

Porfiria

- A fényvel szemben túlérzékenység, napfény kerülés, mert annak hatására bőrük elszíneződik, felhólyagosodik és kisebesedik, arcukon és végtagjaikon erőteljes szörképződés indul meg, szemük állandóan könnyezik.
- Idegrendszeri rendellenességek,

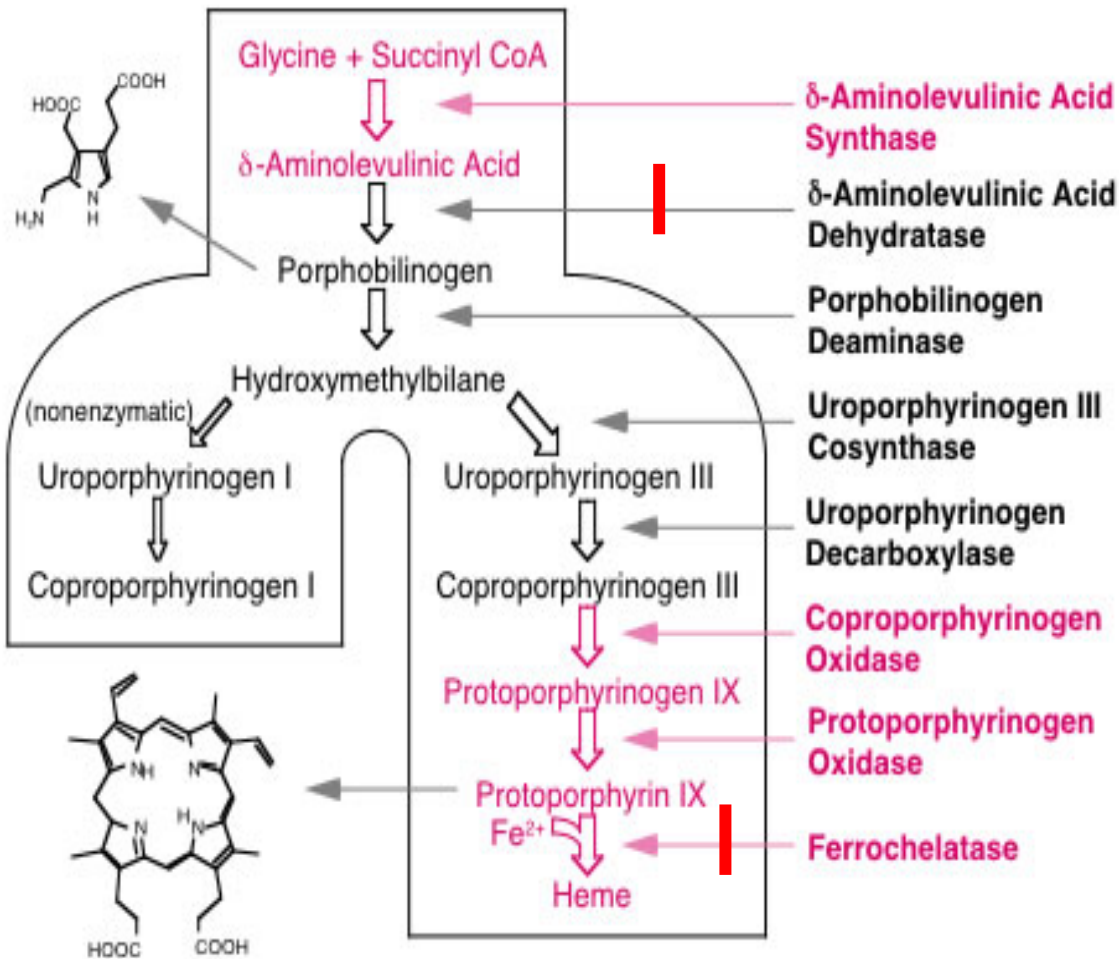

Porfiriák

Szintézis

enzimek

betegség

Pb mérgezés:
 és ALA dehidratáz (Zn)
 ALA a vizeletben,
 Ferrokelatáz: Koproporfirin

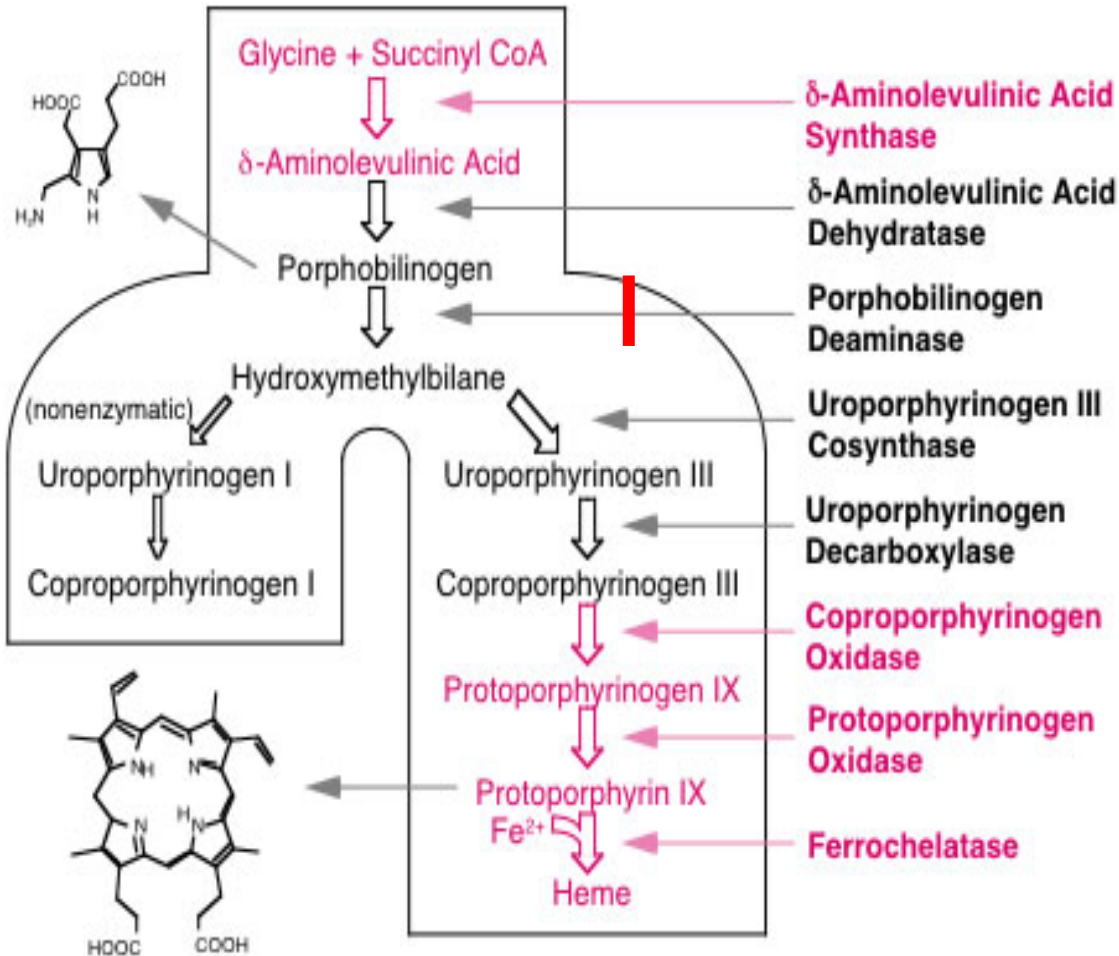
Porfiriák

MÁJ

Szintézis

enzimek

betegség

Akut intermittáló porfíria

porfobilinogén és ALA nő

fény , levegő hatására a vizelet sötét, nem fényérzékeny

Tünetek:

hányinger,
hányás, hasmenés,
székrekedés,
hasi fájdalom,
izomgyengeség,
idegrendszeri panaszok

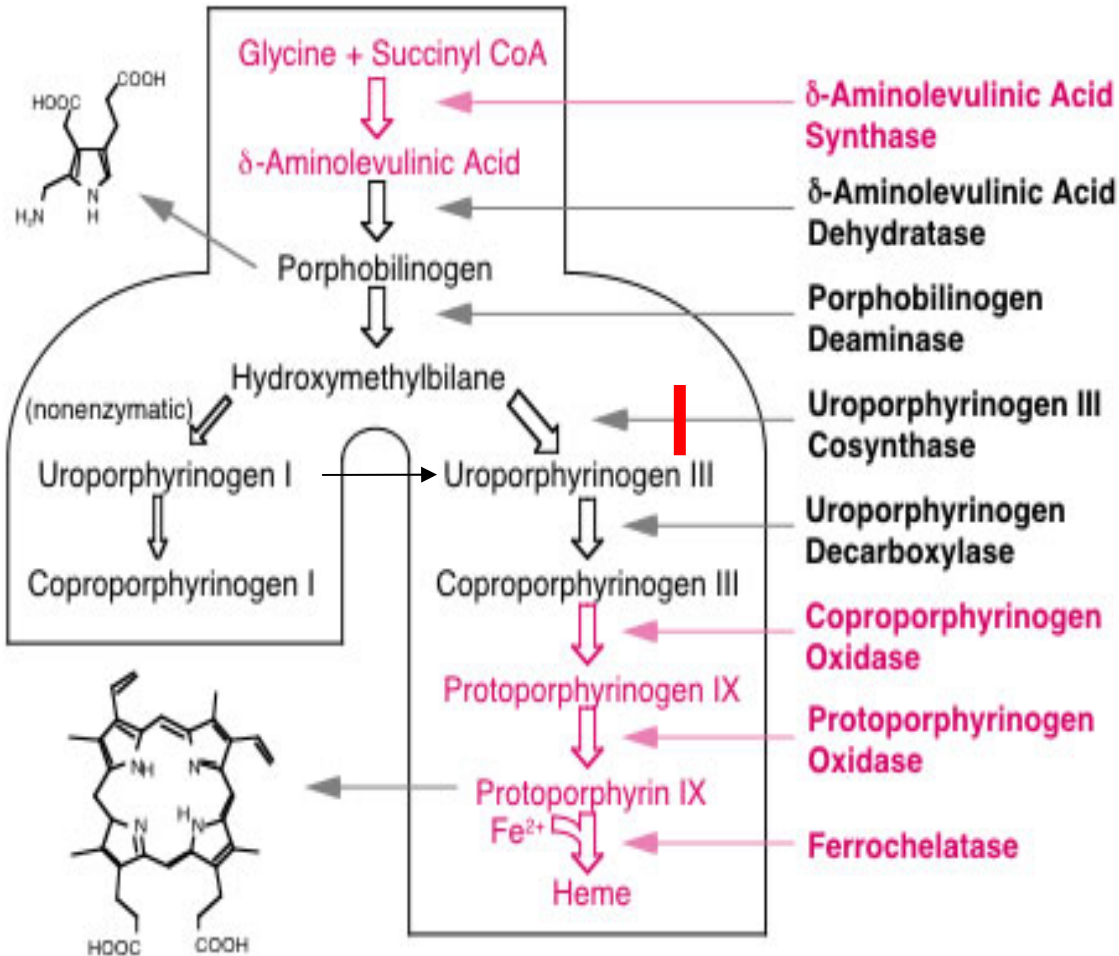
Porfiriák

CSONTVELŐ

Szintézis

enzimek

betegség

Congenitalis eritriopetikus Porfira

Uroporphirinogén III szintáz Hiány

(két szubsztitúciós csoport acetát, propionát – helycsere)

Uroporphirinogén I és coproporphirinogén I nő fényérzékeny

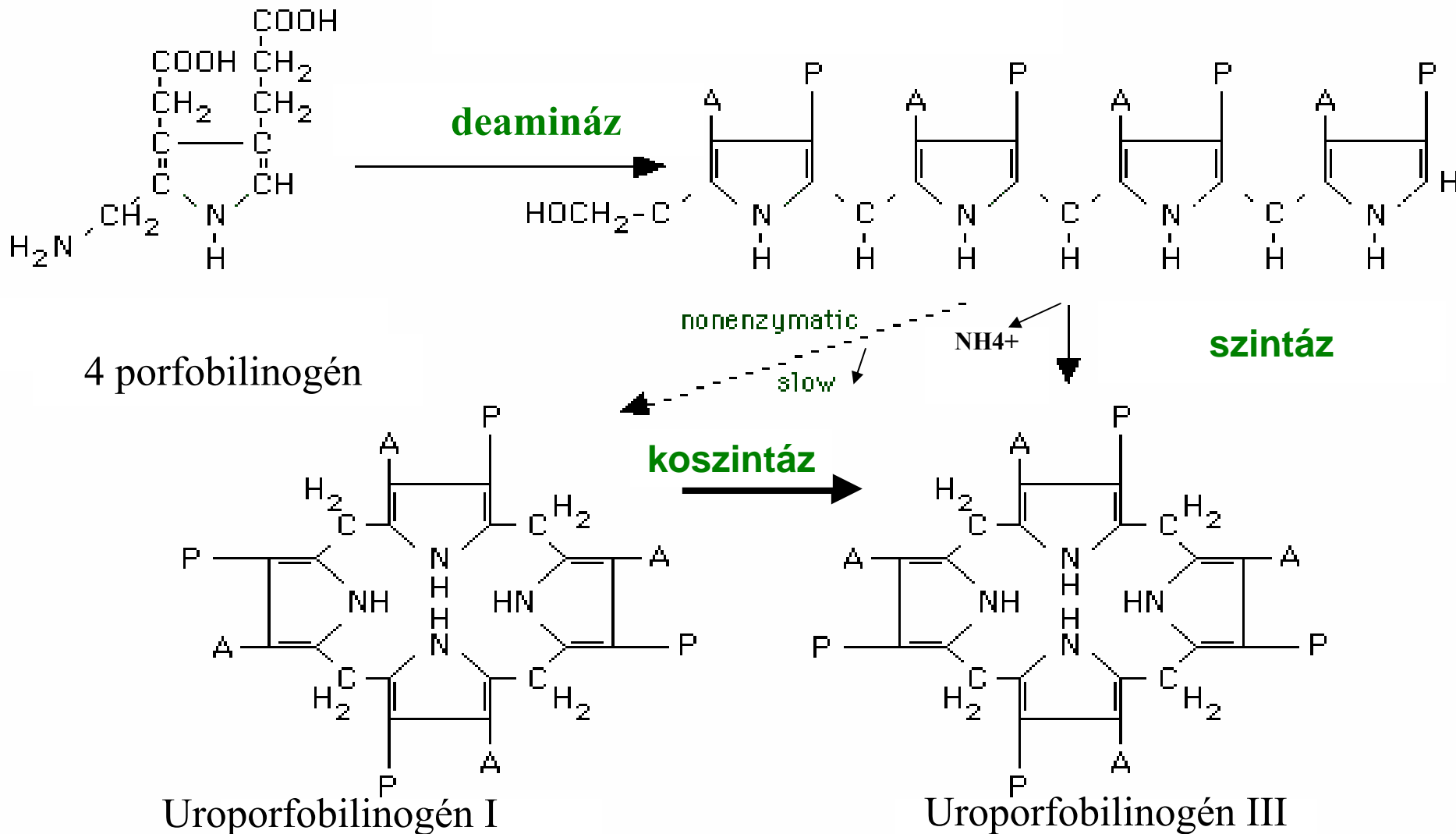

UV fényben

A= acetát
P=propionát

Gyűrűvé záródás uroporfirinogén I és III

citoplazma

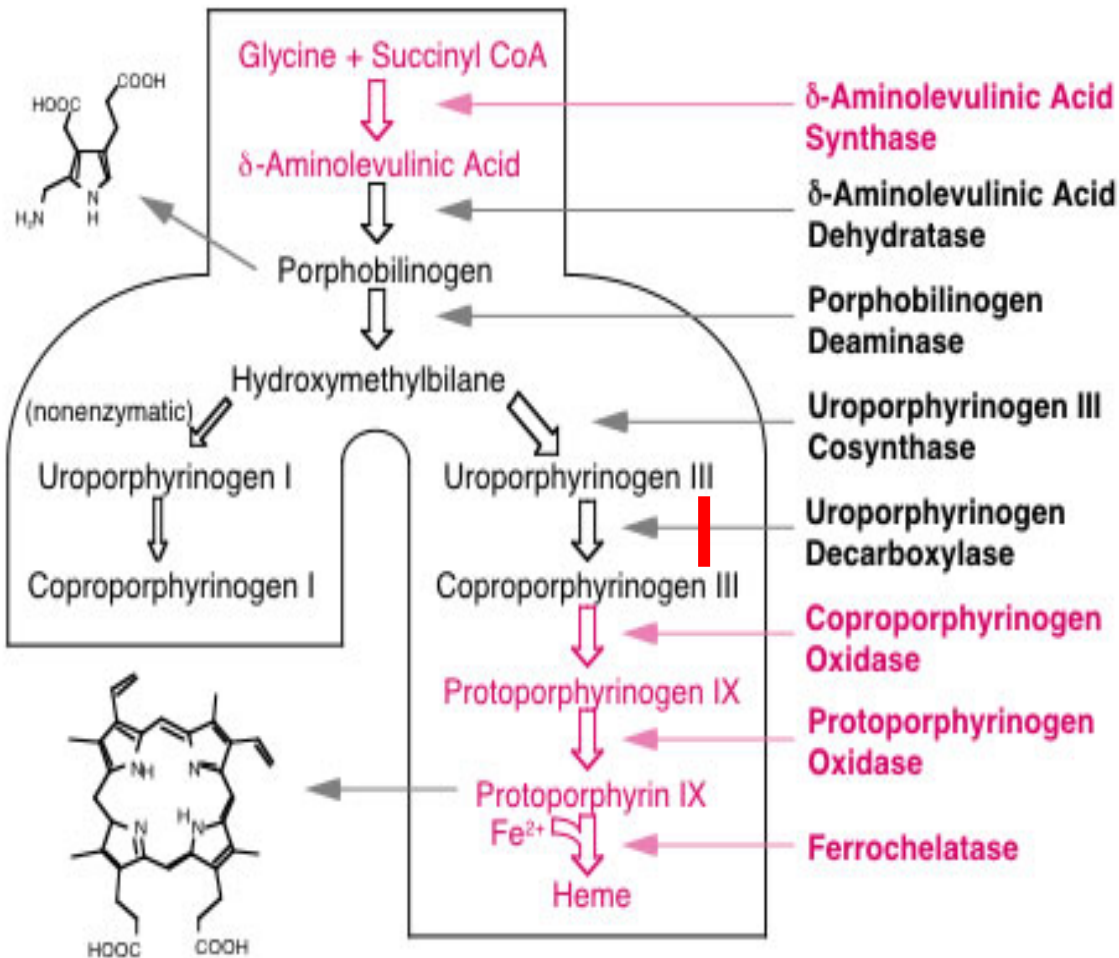

Porfiriák

Szintézis

enzimek

betegség

Porfiring cutanea tarda

Krónikus
uoporfirinogén dekarboxiláz
hiány
uoporfirin a vizeletben,
leggyakoribb, fényérzékeny

MÁJ
CSONTVELŐ

Uroporfirinogén a látható fénytől gerjesztődik

Oxigén szabadgyökök

Lizoszóma membrán károsodás

Enzimek kiszabadulása

Bőrkárosodás

**Porfiria cutanea tarda -
fényérzékenység**

Porfiria cutanea tarda (PCT)

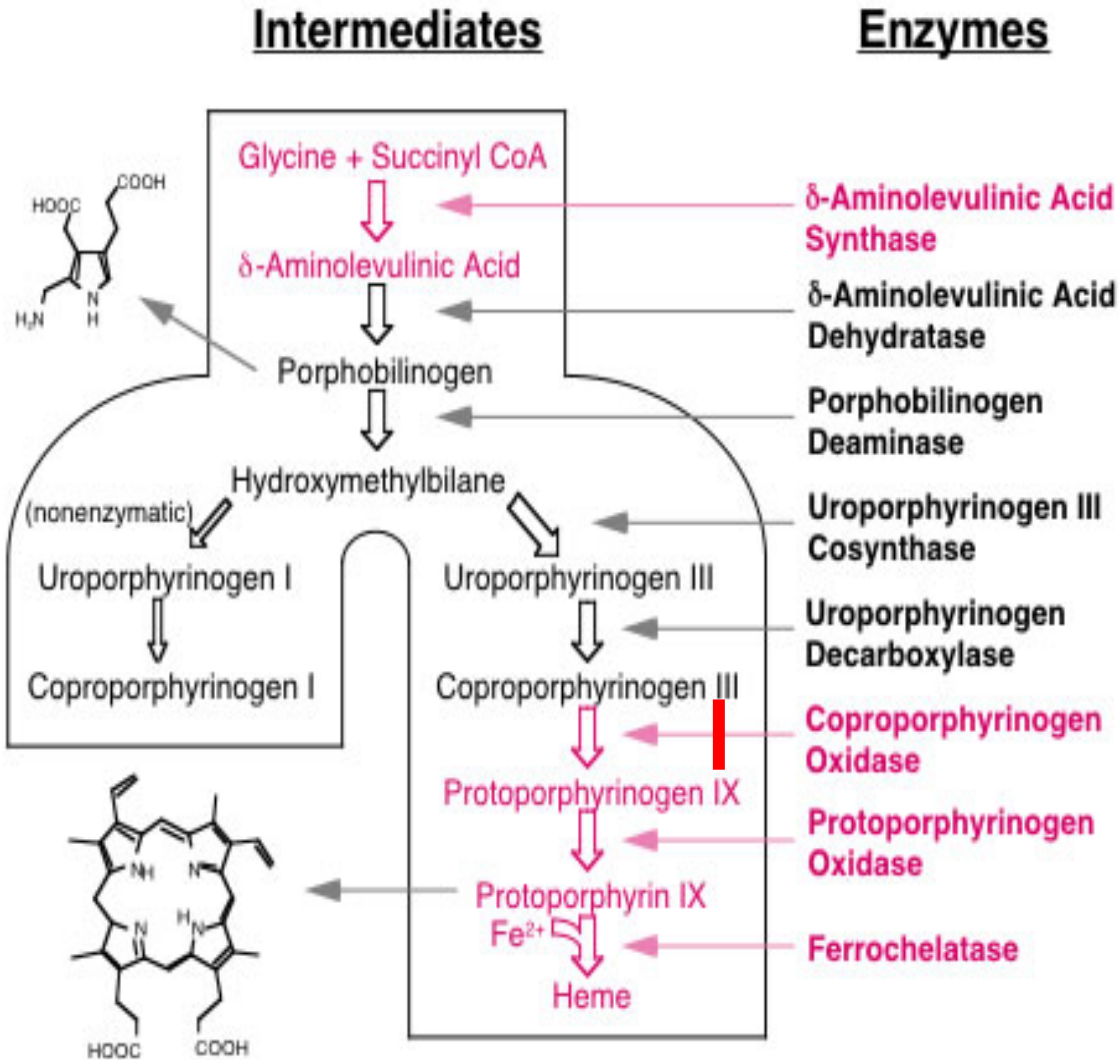
**leggyakoribb,
(szerzett, öröklött)**

Tünetek:

**fénynek kitett helyeken
erythema, vesiculák, eróziók
és fekélyek alakulnak ki,
heggel gyógyulnak.**

A bőr nagyon sérülékeny.

Porfiriák

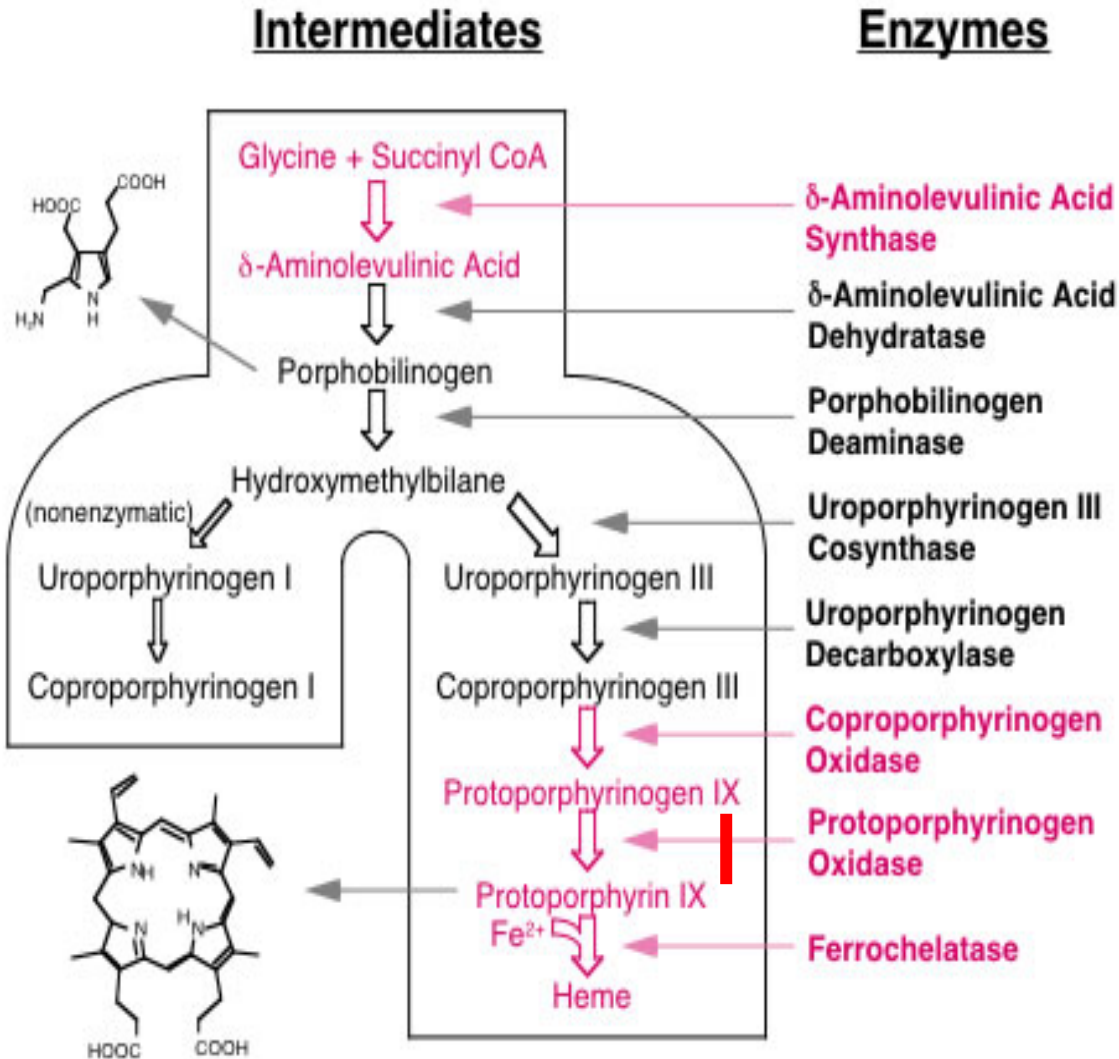

Herediter koproporfiria
 Akut
 koproporfirinogén oxidáz hiba
 Vizeletben koproporfirinogén III
fényérzékeny

MÁJ

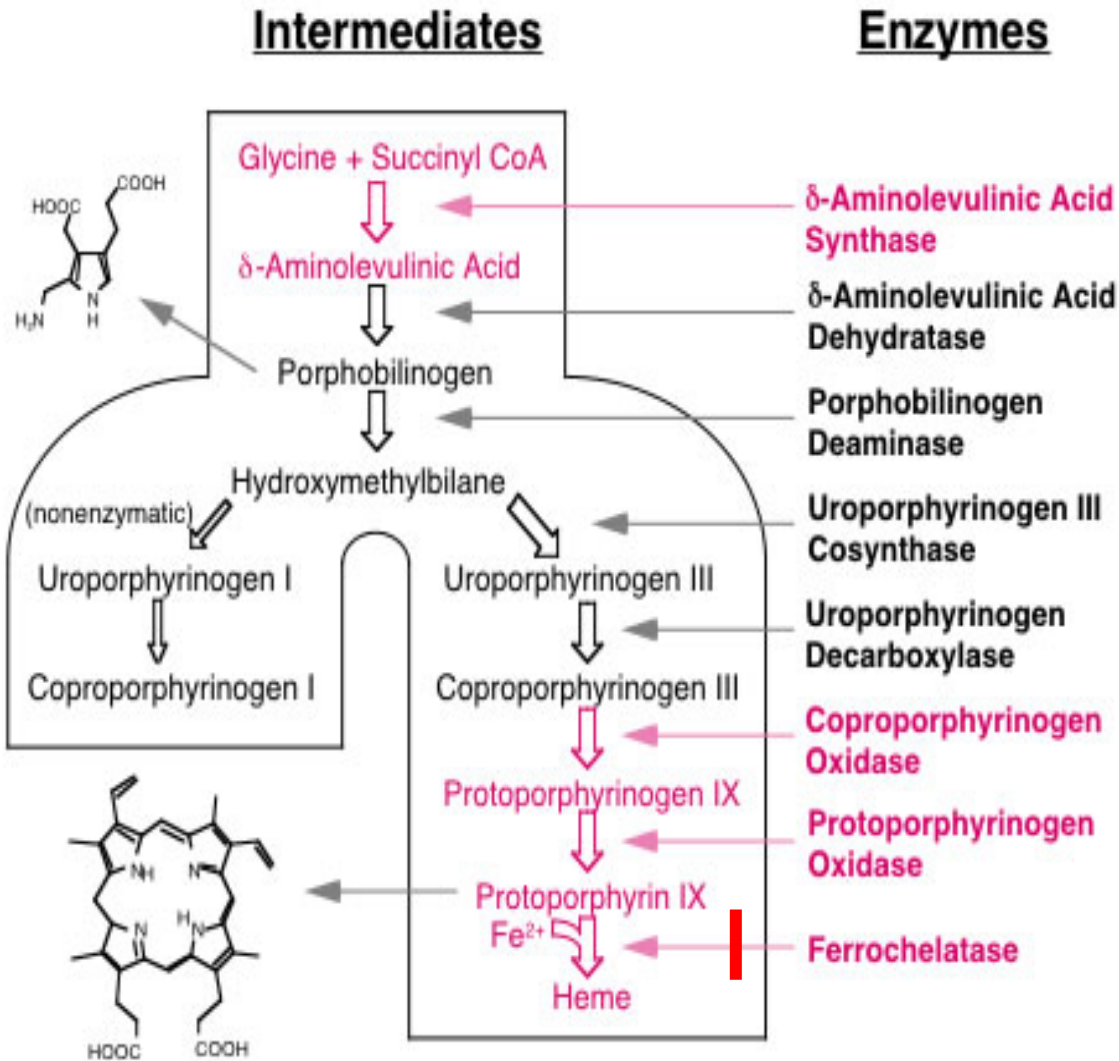
Porfiriák

porfíria
 Akut
 protoporfirinogén oxidáz hiba
 Vizeletben protoporfirinogén IX
fényérzékeny

MÁJ

Porfiriák

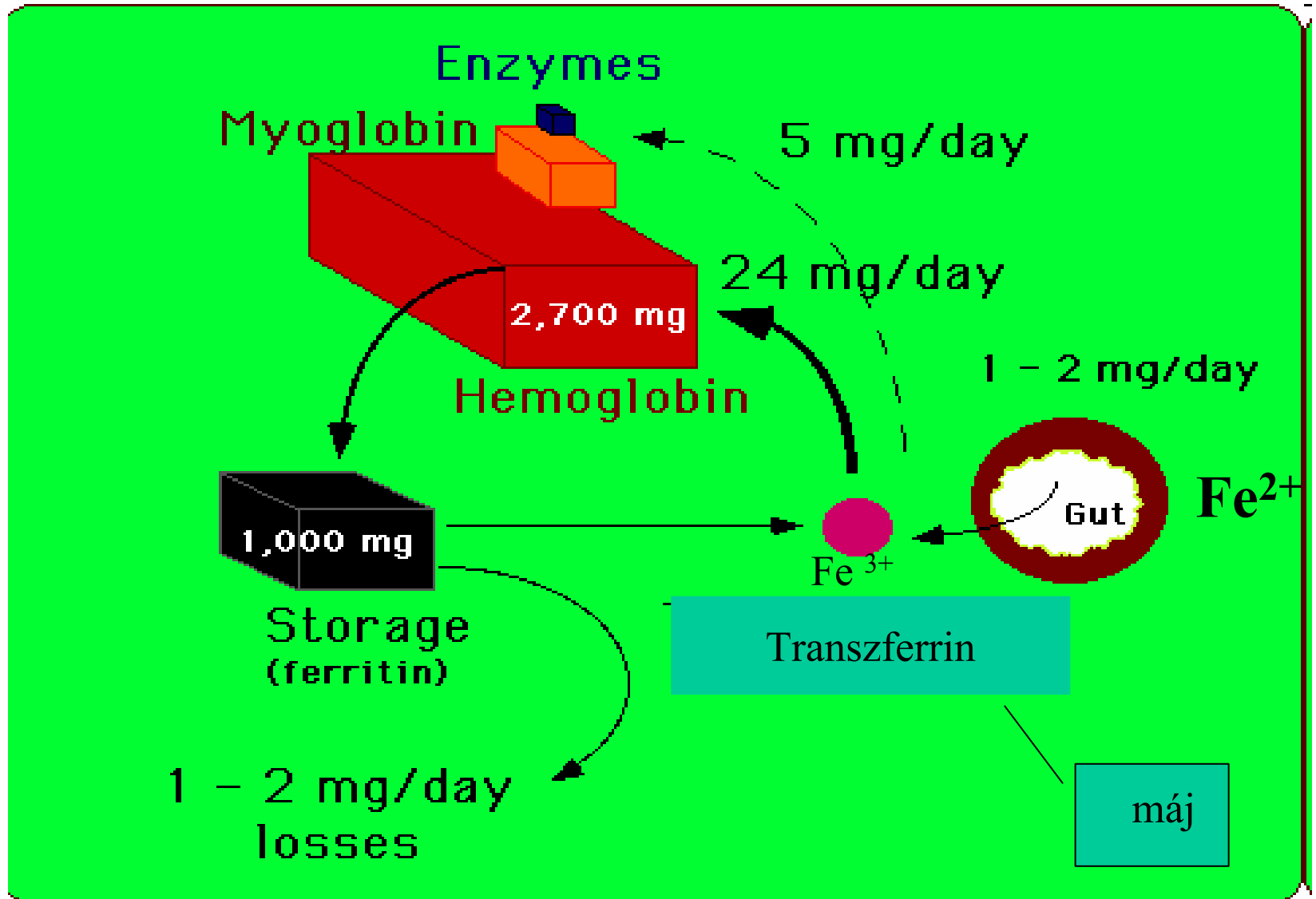

Eritropoitikus protoporfiria

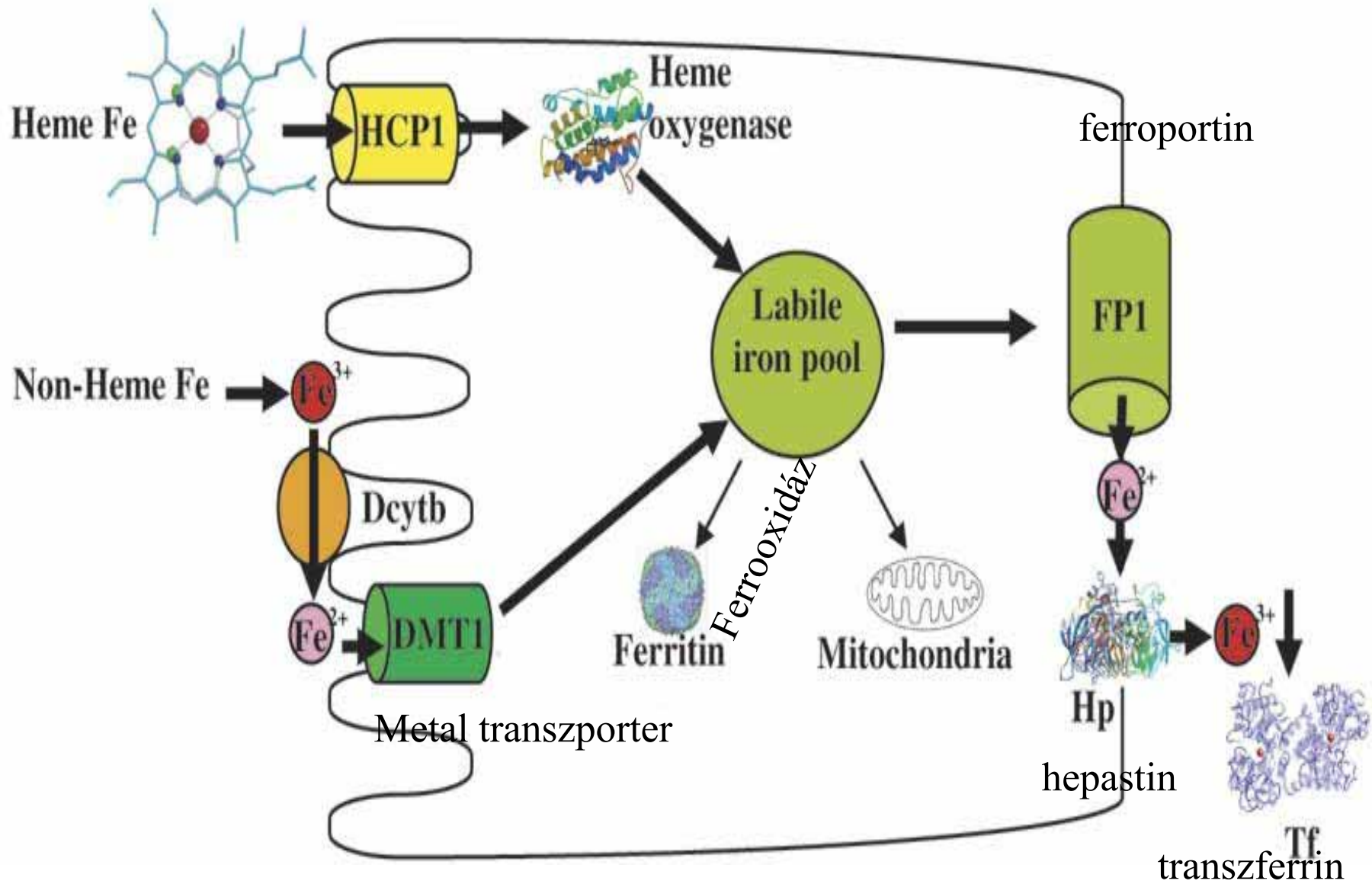
Akut
ferrokelatáz hiba
csontvelőben protoporfirin
fényérzékeny

CSONTVELŐ

Vasanyagcsere

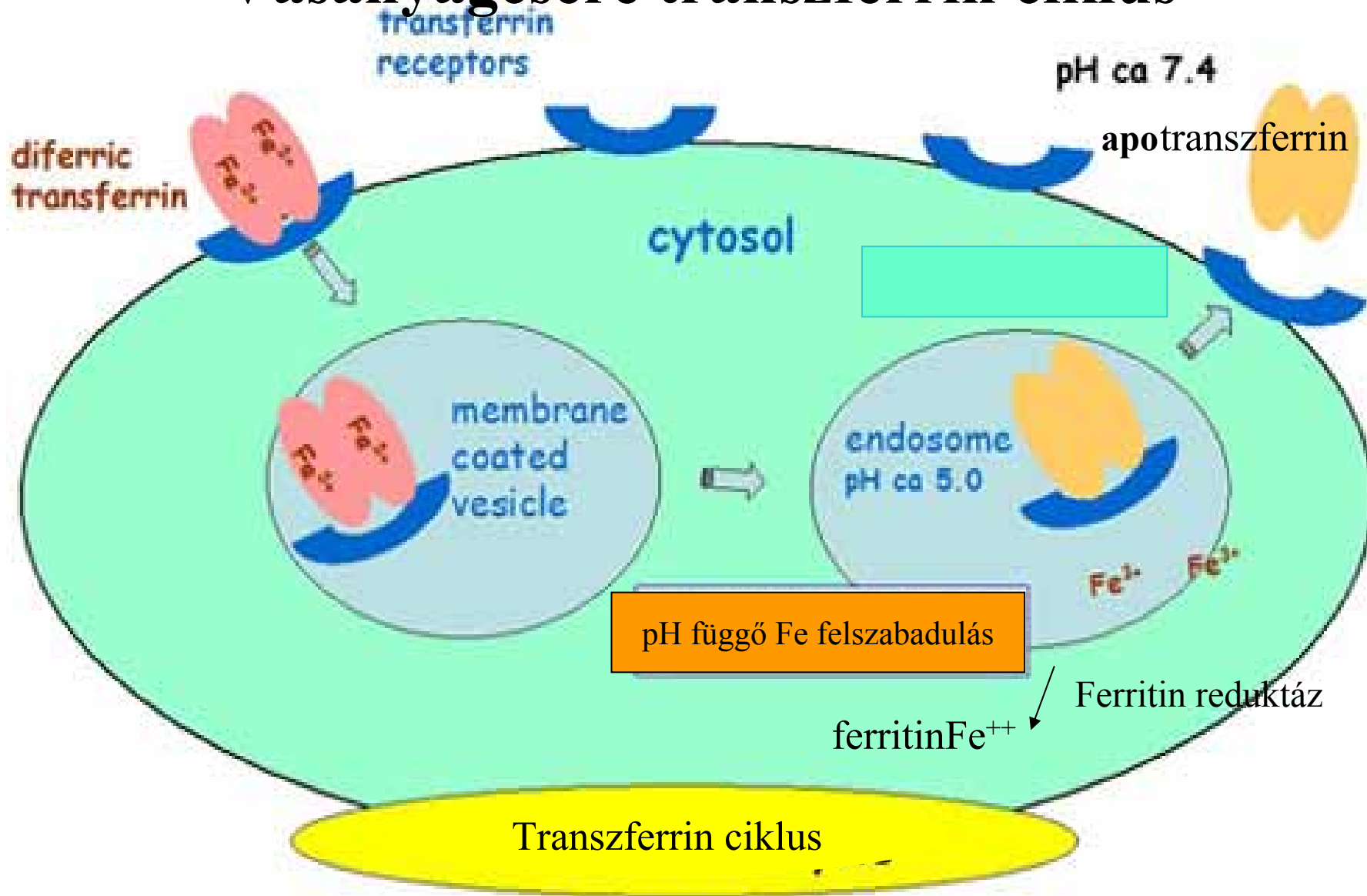
Intestinális epiteliális sejt

TRANSZFERRIN

- jellemzői: -80 kD, glikoprotein
- -több mint 20 formája létezik
- funkció: -Fe⁺⁺⁺ szállítás (2/mol), vasmentés, sejtek megóvása a mérgező szabadvastól
- Transzferrin szintézis helye: -máj
- Keringésben a transzferrin szállítja a vasat, - komplex a transzferrin receptor –endocitózis- lizoszóma- ferritin
- -transzlációs kontroll : mRNS vas érzékeny elem, magas vasszint- Tf receptor szint csökken, a ferritin emelkedik, alacsony vasszint fordítva szintézis↑:
- - vérvésztés, ösztrogén, csecsemőkor, acut hepatitis
- -vashiány – nő a teljes vaskötő kapacitás

Vasanyagcsere transzferrin ciklus

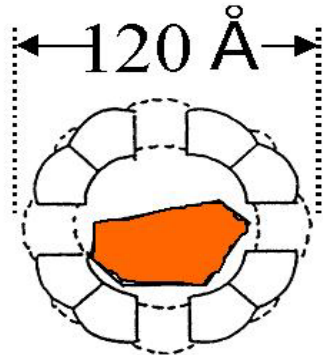

A sejtekben a vas Ferritinhez kötve tárolódik:

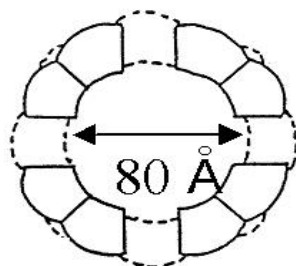
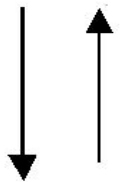
444 000 Mt, 4500 mol Fe/protein molekula

Héj: 24 alegység, 6 pórus, 18,5 kDa/alegység

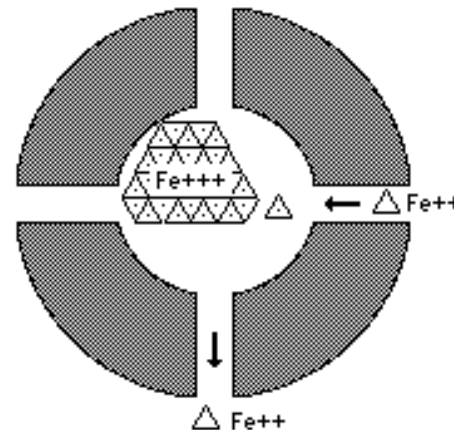
Fe(III) – hidrált oxid formában 3000-45000 vasion tárolása

Ferritin

Apo-Ferritin

Laktoferrin:

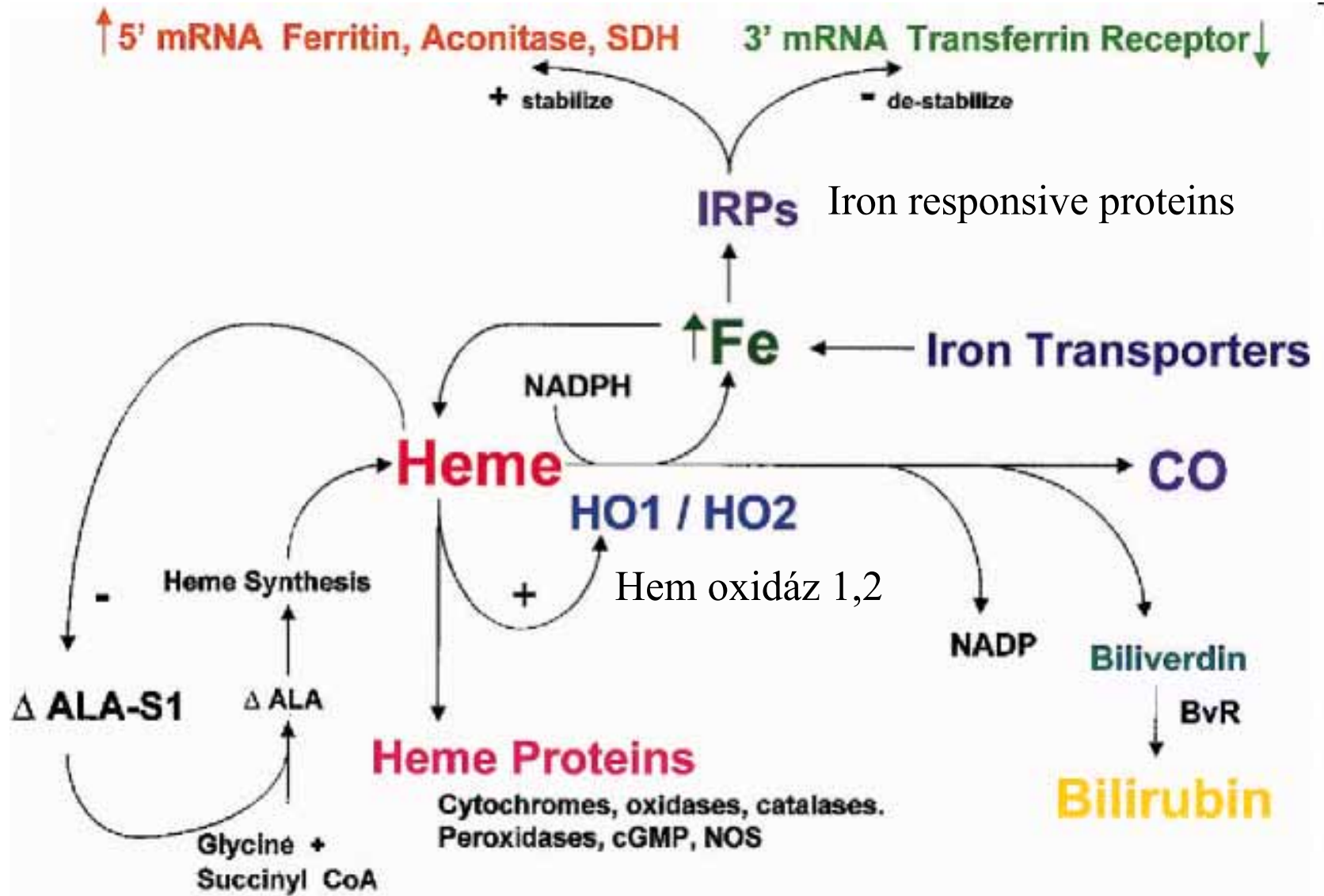
pH 4,0-nél köti a vasat

Megtalálható - tejben

- fagocita sejtek termelik

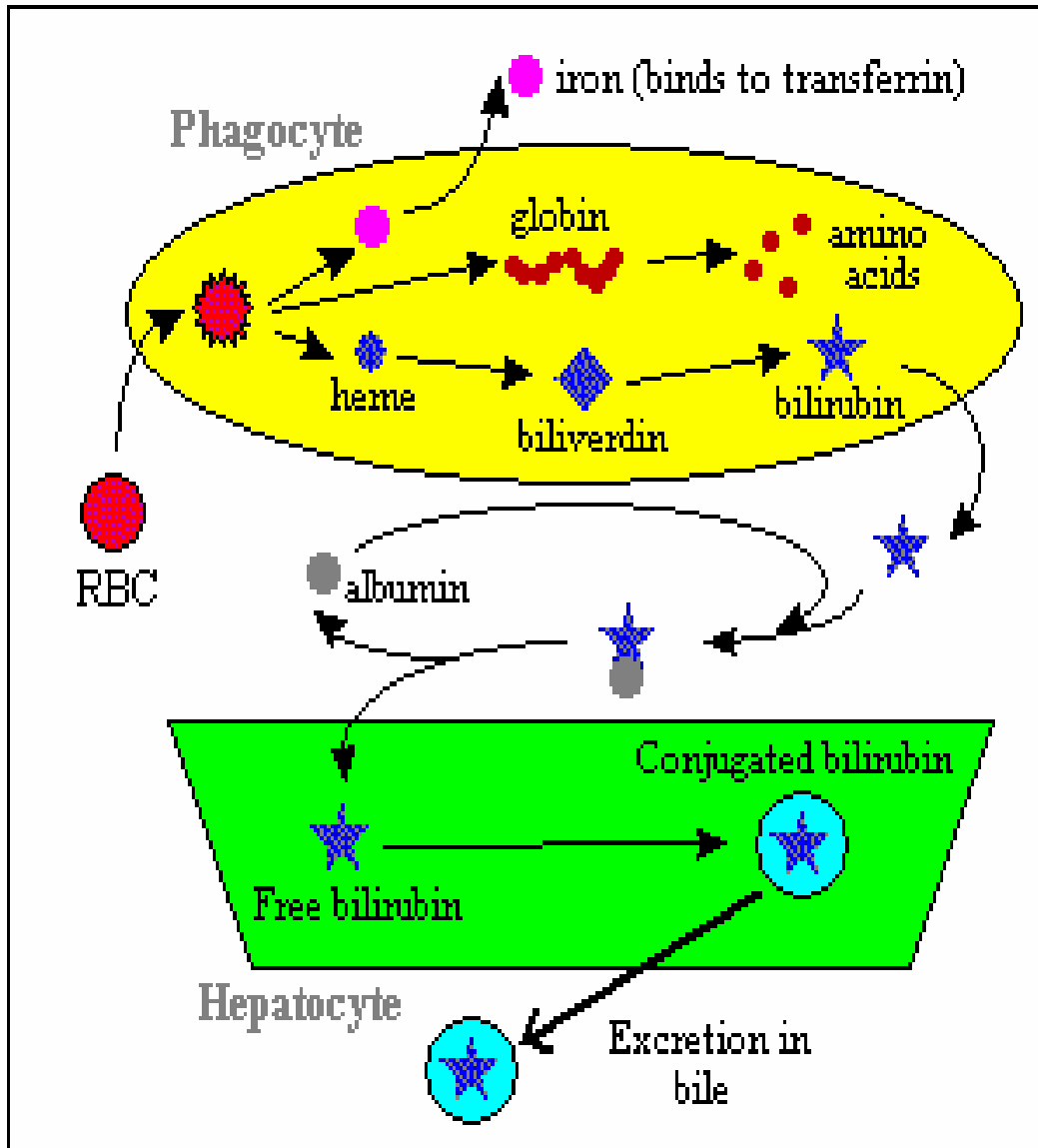
2 molekula ferri vasat köt

Porfirin szintézis szabályozása

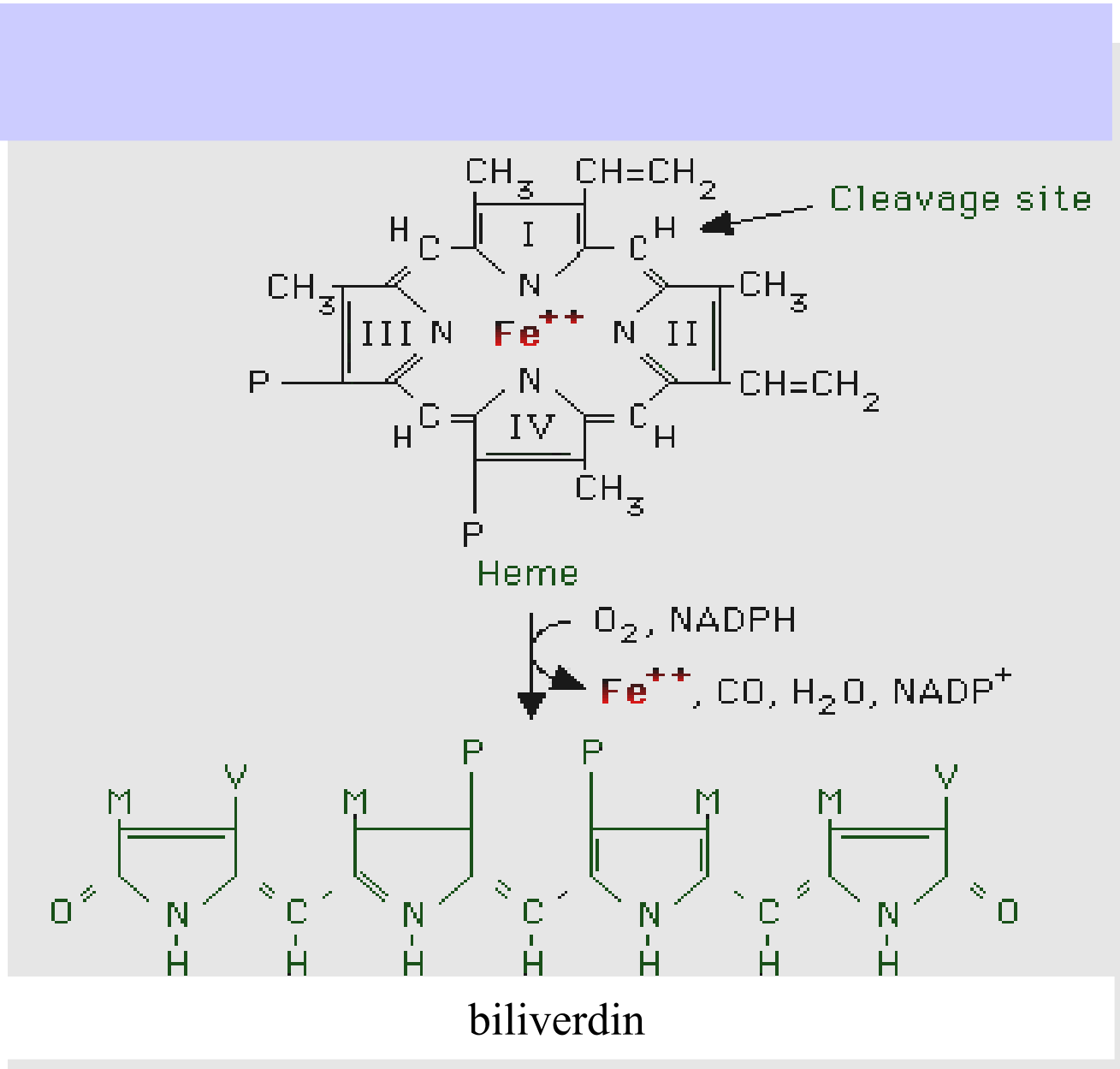

Hemoglobin lebontás

- Vvt 120 nap, 6 g Hg/nap
- RES (felismerés, oxidáció, redukció, proteolízis, hem és vas)
- Hem lebontás helye: máj, lép, eritroid sejtek
- Oxidáció globinhoz kötve **verdoglobin**
- Fe ++ felszabadul
- Fe+++ oxidálódik
- Ferritinhez kötődik
- Gyűrű lehasadás a globinról , globin proteolízis
- Porfirin gyűrű oxidációja (hem oxigenáz) **biliverdin**
- Biliverdin reduktáz **bilirubin**

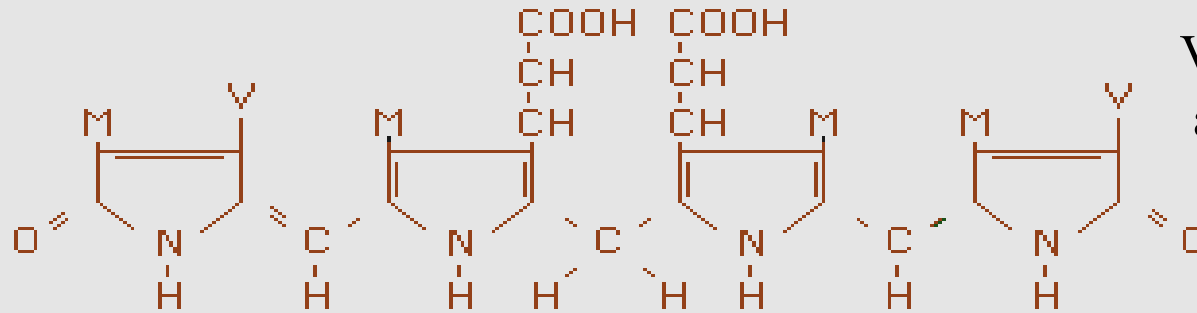
Hemoxigenáz által katalizált reakció

Bilirubin konjugációja a májsejtben

Indirekt bilirubin

Vérkeringésben albuminhoz kötődik

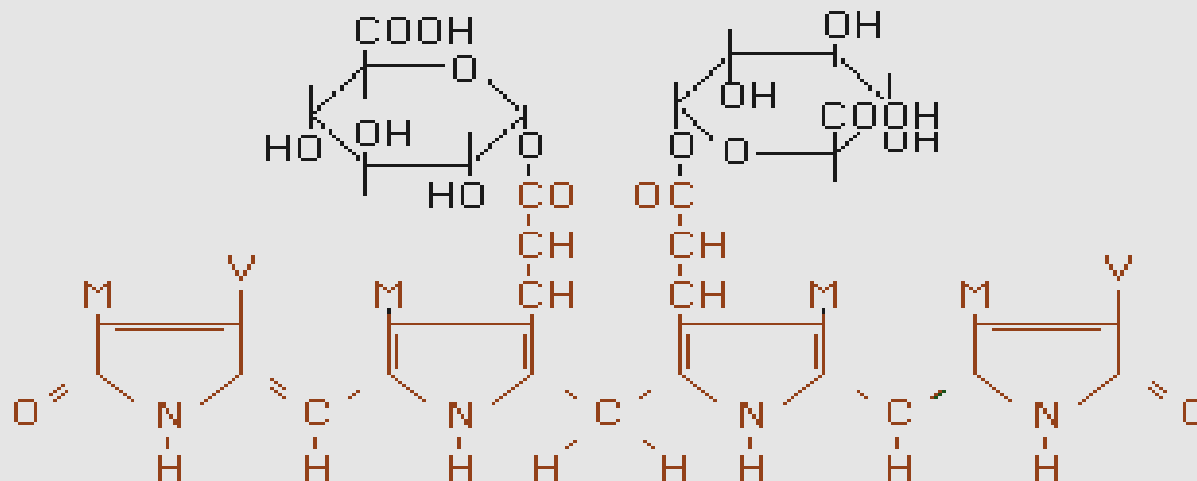
bilirubin

Two separate steps

Two UDP-glucuronic acid

Two UDP

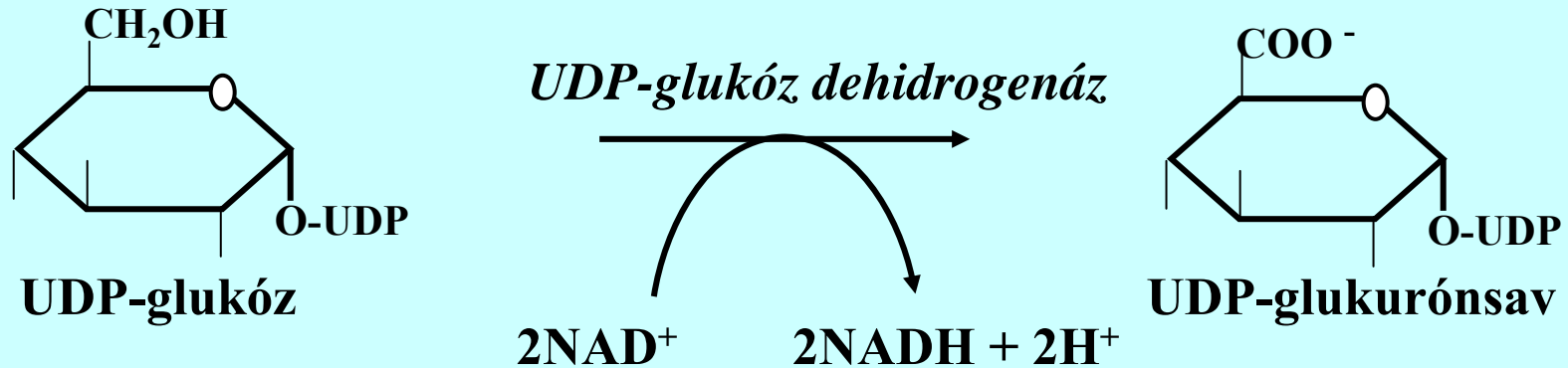
májban

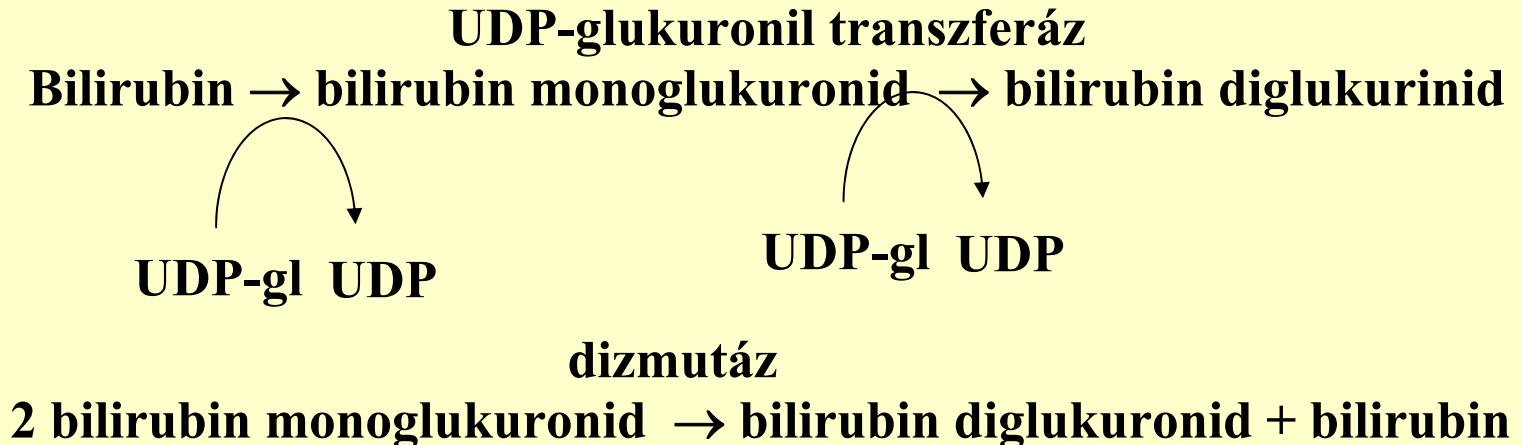
Bilirubin diglukoronid

Konjugált bilirubin

1. UDP-glukurónsav képződés

2. A bilirubin glukuronidációja

Bilirubin

indirekt reakciót adó

- **nem konjugált**
- **metanolban, zsírban oldódik**
- **neurotoxicus**
- **intrauterin elimináció**
- **máj betegség (e.g. Hepatitis),**
- **nincs a vizeletben**

direkt reakciót adó

- **konjugált**
- **vízben oldódó,**
- **nem toxikus**
- **extrauterin elimináció**
- **epevezeték elzáródás: konjugált bilirubin reflux a vérbe**
- **vizelettel ürül**

BILIRUBIN

Vérben: albuminhoz kötve szállítódik

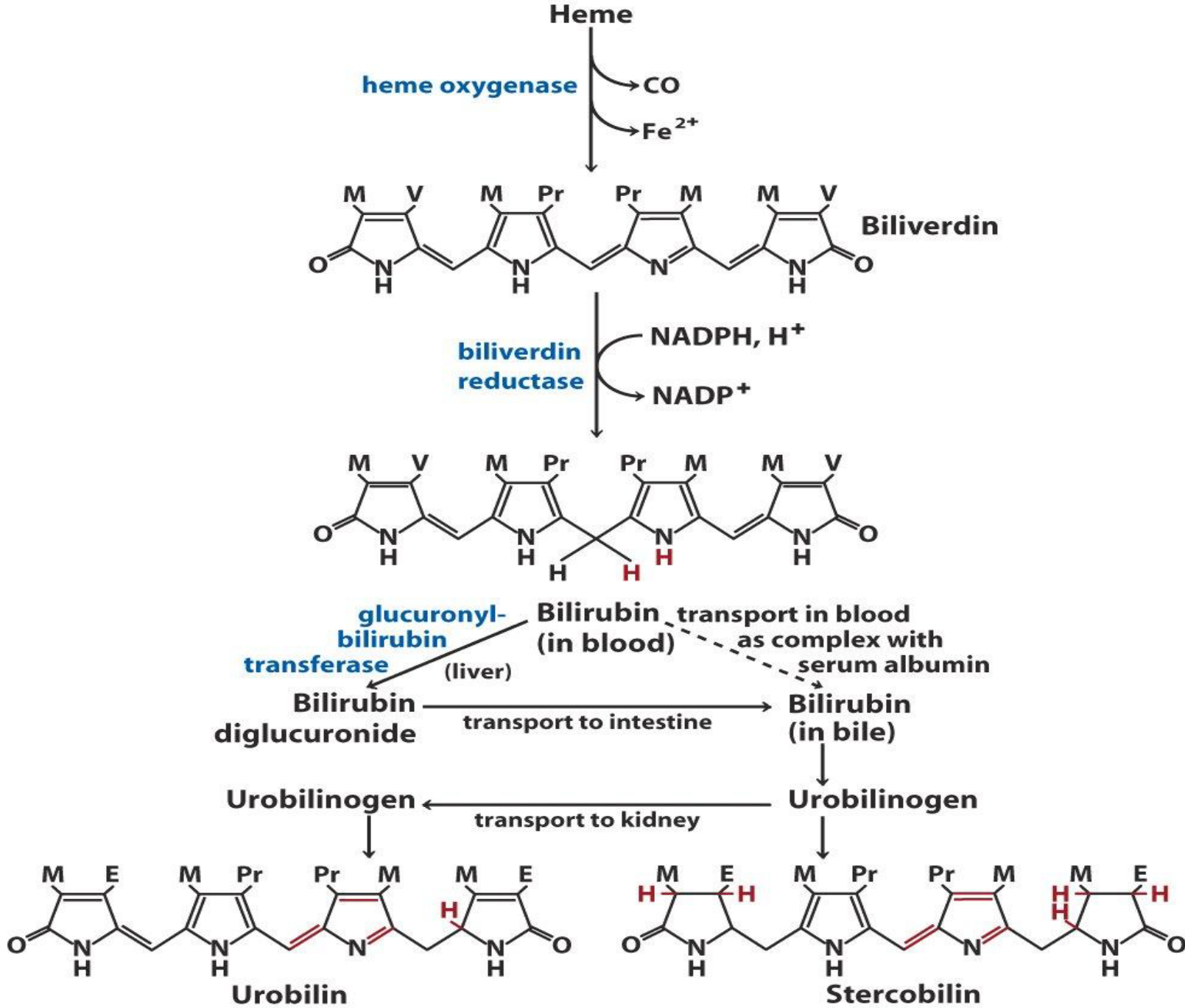
Májban: konjugálódik
Bilirubin diglucoronid

Epe vezeték útján :
Vékonybélbe jut

Vastag bélben   redukció
Dekonjugáció, szintelen **urobilinogen** képződés

FECES
Színes urobilinek
(oxidáció: sötétedés)

Visszaszívódás, kiválasztás
intrahepatikus urobilingen ciklus

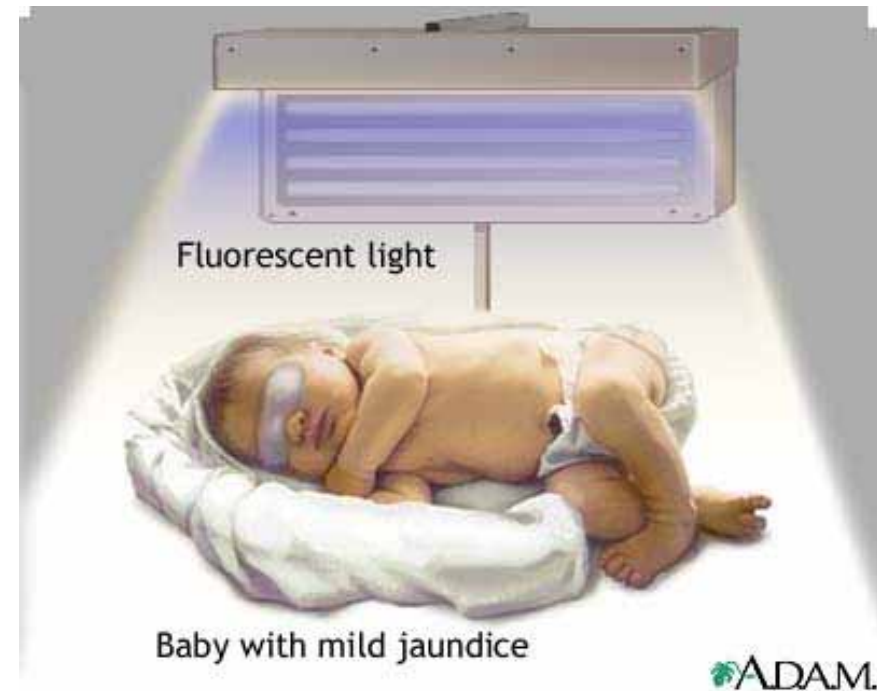

Élettani sárgaság (icterus)

A magzati vörösvérsejtek elpusztulnak.

Az éretlen májat megterheli, bilirubin szaporodik fel a vérben, a bőrt a szemfehérjét (sclera) sárgára festi

- 2. életnapon kezdődik, 10. napra megszűnik
- 24 h belül kezdődő vagy 250 mmol/l-nél magasabb: kóros
- Az újszülött aluszékony, szopáskészsége csökken

Magas bilirubin szint => 2.5 mg/dL/h

Sárgaság (Icterus)

Kernicterus – magicterus (bilirubin encephalopathia)

- **A nem konjugált bilirubin - lipid oldékony – átjut a vér-agygáton.**
- **Speciális affinitása van bizonyos agyterületekhez: hippocampus, thalamus, striatum - fénylő sárga elszíneződés.**
- **Idegsejtek mitokondriumának károsodását okozza.**

Terápia:

fototerápia — kék vagy zöld fénnel történő
besugárzás

bilirubin fotoizomerizálódik
(könnyebb lebomlás)

Fototerápia+ riboflavin (B₂ vitamin)

riboflavin a fény hatására gerjesztődik

energiáját tovább adja a bilirubinnak → lebomlás

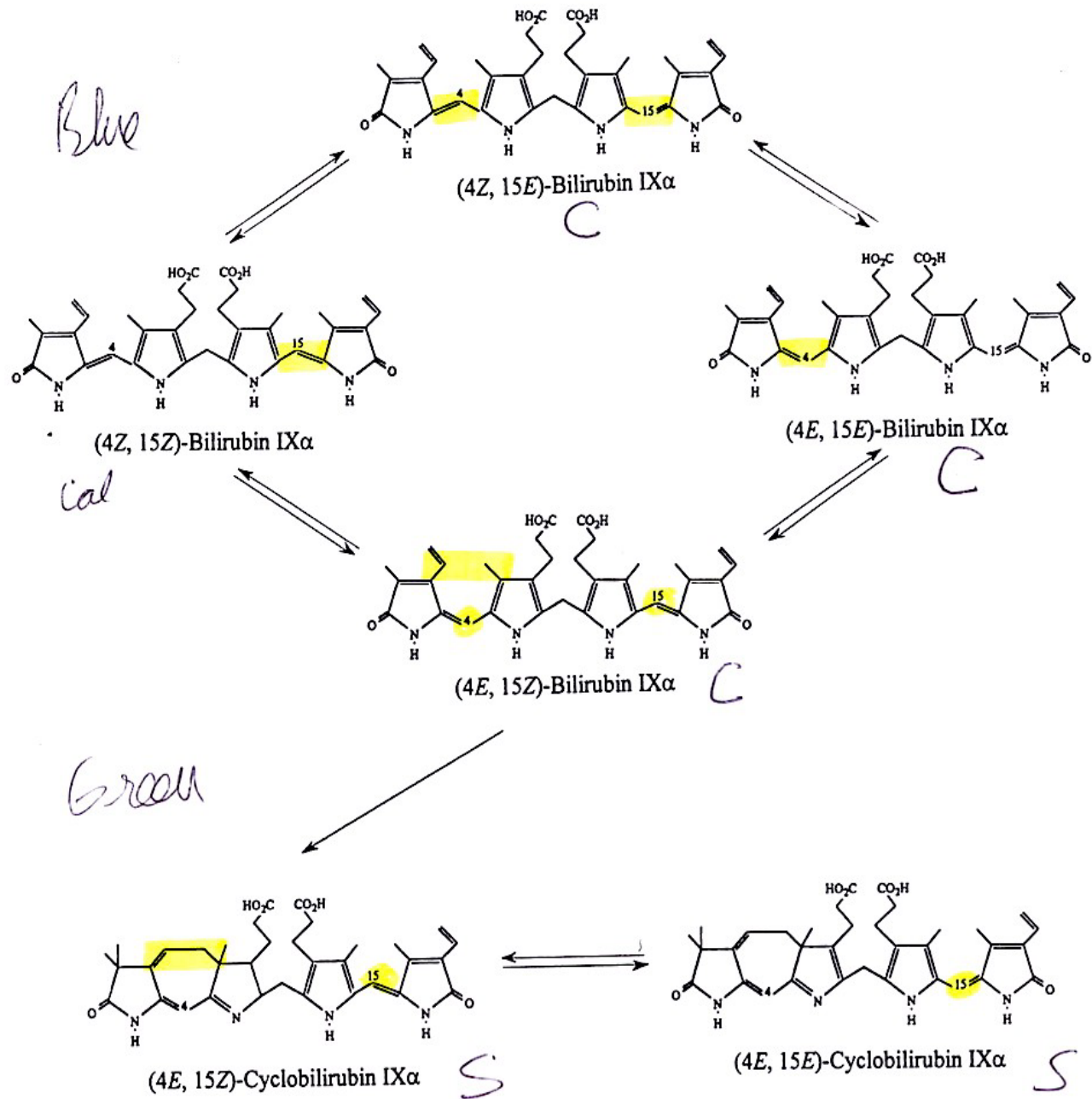

Fig. 1 Pathways of formation and structural formulae of the different bilirubin isomers.